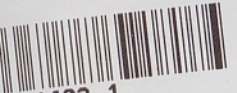

Mladitsa

ARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

7

117 986 1997

8701403,1

COBISS ©

filiale di Trieste - febbraio 1997

L. 4000

ISSN 1124 - 657X

1 - 97

MLADIKA 1

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XLI. 1997

KAZALO

... nova pričakovanja	1
Marija Sreš:	
Pismo iz daljne Indije	2
Aleksander Furlan: Murje	3
Marij Maver: Kaj je lepšega...	4
V spodbudo in zgled zamejstvu	6
Zora Tavčar: Slovenci za danes:	
dr. Andrej Bajuk	8
Bruna Pertot: Cucurbita pepo	17
Mogoče vas bo zanimalo	
zvedeti, da	18
Ivo Jevnikar:	
Padala za svobodo.	19
Antena	22
Martin Jevnikar: Zamejska in	
zdomska literatura (Ivan Ko-	
rošec).	30
Ocene: Knjige: Dom in svet	
1995 (M. Jevnikar)	31
Novice Knjižnice	
Dušana Černeta - 28	32

Na Platnicah: Pisma; Čuk na
Obelisku; Listnica uprave;
Za smeh

Priloga: RAST 109-97

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307
Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA
Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
4.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 35.000 lir; nakazati na poštni
tekoči račun 14470348 – Mladika -
Trst. Letna naročnina za Slovenijo
35.000 lir ali enakovreden znesek v
drugih valutah. Druge države 40.000
lir (ali enakovreden znesek v tuji
valuti), po letalski pošti 50.000 lir.

Tisk in fotostavek:
"graphart", Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

PRIMORSKI
DNEVNIK

Z zaskrbljenostjo sledim razvoju dogodkov okrog Primorskega dnevnika. Vse dogajanje me prav nič ne pomirja. V začetku sem res upal, da se bo z bodočo ustanovitvijo zdruge kaj spremenilo. Morda se bo res še kaj spremenilo. Toda sedanji odgovorni, se mi zdi, nameravajo baroko voditi naprej tako kot v preteklosti. Še vedno se uredništvo obnaša, kot da je Primorski dnevnik domena ene same krovne organizacije in njeno glasilo (glej Palčičevo slovo od SKGZ, o katerem ni bil informiran noben medij razen Primorskega dnevnika!), tako ali drugače nam isti kolumnisti ponujajo iste dolge plahete o naprednosti marksistične internacionalne misli (izjema je prof. Pirjevec), še vedno imamo na več mestih določene poudarke na DSL in Budinu, cele plahte o satiri in disidentih, kot da gre za družinsko revijo Verč-Kravosovih, dolga poročila o skromnem (ne)delovanju Slovenskega kluba ipd. Skratka nič koliko dokazov, da čakajo na Primorskem dnevniku na novo metlo. Če je ne bo, se bomo morali od Primorskega dnevnika žal posloviti, vdani v nadaljnje siromašenje celotne narodne skupnosti v zamejstvu. In v dokaz, da smo pač nezreli za tretje tisočletje. Se morda motim? Upam.

I. Zajc

"PAPPEN
STORY"

Zadnje čase sem v Primorskem dnevniku skušal slediti nadaljevanki o "Pappen story" in o štirih mušketirjih, ki stojijo za njo. Žal mi je, a vtis imam, da gre pri tej zgodbi za pogrevanje neke mineštre – po dvajsetih letih! – na katere okusnost smo že vsi pozabili (kolikor smo zanjo sploh vedeli). Predvsem ne razumem, zakaj ti junaki niso mogli svoje satire izvesti pred dvajsetimi leti. Nam hočejo danes, po dvajsetih letih, dopovedati, da so bili tudi oni nekaki disidenti, ki so jih onemogočili? Kako pa to, da drugih niso onemogočili? Da je Čuk na Obelisku veselo čivkal, da je Boris Pahor v Zalivu kritično spremljal dogajanje, da je Draga veselo debatirala o splošnih slovenskih problemih?

R.S.

listnica uprave

Položnico za naročnike
v Italiji smo priložili lanski
zadnji številki. Vsem, ki
ste naročnino že nakazali,
se prav lepo zahvaljujemo.
Darove bomo objavili v pri-
hodnji številki.

SLIKA NA PLATNICI – Tokratna fotografija za nagradno vprašanje ponazoruje cerkvico v lepi zasneženi pokrajini nekje na Slovenskem. Cerkvica je nekaterim našim bralcem dobro znana, zato jo postavljamo kot nagradno vprašanje. Kje je cerkvica in komu je posvečena? Tri pravilne odgovore bomo izžrebali in nagradili s knjižnim darom naše založbe.

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Breda Susič, Marko Tavčar, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Albert Miklavc, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Brunna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja in člani uredniškega odbora.

Preteklost... in nova pričakovanja

Tradicija terja od prve številke novega letnika revije, da prinese spodbudno misel na novo obdobje in na delo, ki nas čaka. Ne mislimo se odreči tej navadi, čeprav smo nekoliko zakasnilo in se oglašamo morda kot zadnji. Ker smo zadnji, bi morda kdo pričakoval, da bomo pametnejši od ostalih, češ da smo lahko spoznali modrovanje vseh drugih. Toda priznati moramo, da nismo brali nič posebno navdihnjenega, kar bi zasluži splošno pozornost: več ali manj je bilo opaziti skrito ali prikrito željo pozabiti neposredno preteklost, jo kot usodno nadležnost pokopati v svet spominov in sanj in z obveznim optimizmom gledati naprej. Ob tem neprepričljivem spodbujanju pa ni nihče spregledal, da nekateri še naprej vztrajno zavračajo odgovornost za vse tisto, kar se je črnega in grdega zgrnilo nad našo skupnost. In vendar bi tako priznanje bilo edino zdravilno izhodišče za vsako pot naprej, ker bi pomenilo, da se odgovorni zavedajo, kje je bil vzrok za napake in deviacije. Obenem bi to bilo jamstvo, da se kaj takega ne more več ponoviti. Nekateri pa niso še spoznali, kolikšno moč ima priznanje krivde in kakšen zagon lahko dobi skupnost, ki se po takem pretresu loti skupnega načrta.

Kljub temu naše obzorje ni tako črno, kot se na prvi pogled zdi, tudi zato ne, ker ni vse odvisno od materialnih sredstev, prispevkov in reševalnih posegov: zasebni gospodarji se že sami rešujejo, del takoimenovanega "organiziranega" gospodarstva bo gotovo obstal (šušlja se, da so nekateri kakšno večjo rezervo zanesljivo spravili na varno), skupne ustanove so preživele in bodo ob gospodarnem upravljanju lahko še opravljale svoje naloge, kulturna društva niso posebej prizadeta, saj tako in tako delujejo z minimalnimi sredstvi. Znajti se bodo morali naši športniki in morda si bodo morali zagtegniti pas, ker bodo odpadla nekatera bogata sponzorstva, toda s svojo iznajdljivostjo, si bodo gotovo pomagali.

Kako pa je na političnem področju? Komunisti in njihovi danes že oddaljeni bratrance, ki se dokončno preoblikujejo v socialno demokracijo, se trudijo postati dediči celotnega sistema, ki je temeljil na SKGZ-ju, organizacijo pa bi najraje razpustili. Zato govorijo proti krovnosti in se zaganjajo tudi proti takoimenovani bipolarnosti (ne beli in ne rdeči...), za vse sta krivi krovni. Kakor je to nesprijemljivo, pa je seveda do neke mere razumljivo, da hočejo od težav drugih iztržiti čimveč. Slovenska skupnost je bila opeharjena, ker se je pošteno trudila, da bi rešila banko, a so se ji lagali, zdaj pa bo morda vendarle zadoščeno njeni vztrajnosti pri zavzemanju za skupno predstavništvo, glede katerega je bila dosedaj skoro osamljena.

Svoje prispeva tudi kriza Primorskega dnevnika, ki ga zdaj rešuje skupna volja skoro celotne manjšine. Prav v teh dneh se postavlja na noge zadruga, ki bo prevzela lastništvo in upravo našega dnevnika, da bo postal last vseh. Postati pa bo moral tudi izraz vseh. To še ne pomeni, da bo moral postati brezbarven list, ki bi zadovoljeval vse, pač pa bo moral na dogajanje in na našo problematiko gledati ne več z ideološkimi očmi, pač pa s stališč koristi celotne manjšinske skupnosti. Če prej nismo prenašali komentarjev po vzorcu neuvrčenega titoizma, zdaj ne bomo pristajali na posiljevanje z obvezno multikulturalnostjo, ki postaja za nekatere že alibi za beg iz naše stvarnosti. Če se bo to posrečilo in bo Primorski dnevnik zares postal last vseh in izraz vseh, bo to izkustvo lahko jamstvo tudi za skupno predstavništvo.

999701403

Pismo iz daljne Indije

s. Marija Sreš

Pismo prijateljice, misijonarke in pisateljice (za zdaj le v angleščini) iz Indije, "ki sebe in žene s podobnimi življenjskimi pogledi in cilji imenuje ŽENSKA TRETJE-GA TISOČLETJA", se mi je zdelo po sporočilni in literarni plati tako dragoceno, da bi ga želela z objavo v Mladiki posredovati tudi drugim; sicer pa je pismo namenjeno ne samo meni, marveč vsem Marijinim prijateljem, med katerimi so tudi bralci Mladike. Pred nekaj leti je namreč izšel v rubriki SLOVENCİ ZA DANES intervju z njo, obiskala je SKK in objavila v naši reviji tudi dva sestavka. Upam, da mi objave ne bo zamerila...

In ko bo prejela po pošti to številko Mladike, ji želimo še mnogo vztrajnosti in notranjega ognja pri njenem delu med Indijci.

Zora Tavčar

Danes je drugi dan hindujskega Novega leta. Danes mineva tudi drugi dan, odkar sem pristala na indijskih tleh. Ljubljena "Bharat" (Indija) je sredi svojega praznovanja "Deepavali", Praznika luči... Lučke, petarde, slaščice, glasba, krasna dekleta in ljubki otroci, vse je slavnostno napravljeno za ta praznik vseh praznikov "Deepavali"! Oh, vrnila sem se v najlepšem času!

* * *

Ko sem tokrat odhajala, sta me sestra in svak peljala na letališče. V rokah sem držala cvet orhideje, s katero sta me prejšnji dan v svojem domu pozdravila. Mislim, da mi je prav ta cvet prinesel srečo! Ko smo pristajali na bombayskem letališču Saharu, je letalo zdrvelo na napačno stezo - in srh me spreleti ob misli, da bi se lahko ponovilo zračno trčenje, ki se je le nekaj ur po tem zgodilo v Delhiju. Prepričana sem, da me je obvarovala molitev mojih domačih in prijateljev, simbolizirana v tej majhni cvetki, ki sem jo ves čas svojega potovanja čuvala v dlani.

Bombay! - Sedaj mu pravijo Mumbai - ne izgleda drugačen, se ne čuti drugačen in ne diši drugače! Tudi ob dveh zjutraj je zrak imel isti težki vlažni vonj. In ko smo drveli po tihih ulicah, so se mi te zdele, napolnjene s prerivajočimi se telesi in prenatrpanimi stojnicami, prav take, kot sem jih vselej poznala. Od časa do časa so nebo razsvetlile rakete in ognjemeti - svetinje Praznika luči - in čulo se je pridušeno grmenje petard. Najbolj ljube so mi bile lučke - rdeče, modre, rumene - ki so tudi najtemnejšim predelom velemesta dajale prazničen izraz.

Dobrodošla! Moje prijateljice in prijatelji so me objeli in poljubili in bilo je čudovito čutiti pod svoji

mi nogami rjavo zemljo "Bharata". Bil je zadnji dan Deepavali praznovanja, ko se sestre in bratje obiščejo in pogostijo. In počutila sem se doma, "sestra" v pravem pomenu besede, pristrčno sprejeta v svojo indijsko družino.

* * *

Bombay je velik, vročičen, prenatrpan, umazan in bogat, bujen, obilen, izdaten! Vedno me očara njegov čut za življenje, čeprav verjetno tam ne bi mogla dolgo ostati. Moj dom je v Sabarkanthi, 900 km daleč proč, kjer so hribi goli in kamniti in kjer se reka Meshwo posuši in postane curek. Moj dom je tu, kjer so žene in moške, ki obdelujejo trdo zemljo in čuvajo svojo čredo, ožgani od sonca in vetra. Pišem vam že iz Lusadiye, moje vasi na področju Sabarkanthe, v državi Gujarat. Najprej sem deset ur potovala z vlakom, od Bombaya do Ahmedabada. Sledila je vožnja z avtobusom po tako slabih cestah, da so me bolele vse kosti, ko sem prispela v trg Shamlaji, ki je še na glavni cesti. Od tam sem se vozila še petnajst milj naprej, do Lusadiye. Ko sem izstopala na postaji "Jyoti Ghar", me je oblegla množica naših gojenk, ki so radostno zavpile, ko so me zagledale. Zgrabile so mojo prtljago, me prijele za roke in obleko in me vleklo dol po vijugasti potki do naše hiše. "Bhale padharya, ben!" - Dobrodošla v Lusadiyo. Oh, kako smo te pogrešale!

* * *

Da, pet mesecev sem bila odsotna. V začetku junija sem odpotovala v Slovenijo na dopust in obenem bi naj tudi Indijo predstavila raznim skupinam ter se srečala z mladimi, ki bi želeli nekaj časa svojega življenja posvetiti izzivalnim nalogam. Moji dnevi in tedni so bili zelo delavni. Veliko

sobot in nedelj sem pridigala po raznih župnijah, govorila v cerkvah in učilnicah. Govorila sem po radiu, bila na televiziji - in tudi v nekaterih časopisih so bila objavljena moja poročila. Vse to me je nagovorilo in zaznala sem, da v Sloveniji in v Evropi nasploh obstaja huda potreba po "nekaj več". In kaj naj bi to "nekaj več" bilo? Po mojem je to globoka želja po duhovnih vrednotah, a ne po starih modelih. To je hotenje, ponuditi svojo roko tistim, ki imajo manj sreče in so revnejši ter iz svojega življenja nekaj narediti. Zato, ker sem sestra misijonarka, so se mnogi čudili: "Odkod le prihaja tvoje navdušenje in spodbuda?" Znova in znova sem pojasnjevala, kaj meni Kristus pomeni - osebnostno.

* * *

Čudovito mirno je v teh tihih hribih in hladen vetrič pihlja preko našega vrta. Opazujem naše gojenke. Vse so staroselke, ki opravljajo svoja večerna dela. Misel nanje mi utrne spomin na eno ali dve zgodbi, ki sem jih o njih napisala v svoji novejši knjigi "To Survive and to Prevail" (Preživeti in obstati), ki je angleška verzija gujaratskega best-sellerja. Vesela sem, da je tudi španska izdaja "La montana hipotecada" že na trgu in so kritike pozitivne.

Čudovito mirno je v teh tihih hribih in misli mi uhajajo k božiču, ki bo čez nekaj tednov. Torej smo med dvema praznikoma - Deepavali in božičem - in oba sta praznika luči in veselja. Kot novorojenček Jezus je tudi misijonarka rojena in "meso postala" v kulturi, ki ni njena in v katero se tako vživi, da postane eno s svojim ljudstvom. Le tako je lahko "nosilka miru in veselja", "jutranja zvezda", ki žene in može od daleč vodi v obljubljeni deželo.

* * *

Misijonarji naj bi ljudem prinašali vero. S tem namenom sem pred petindvajsetimi leti odšla v Indijo. Sedaj, po dveh desetletjih in pol mojega delovanja v tej deželi, sem ugotovila, da sem od nje veliko prejela. Da, veliko mi je bilo danega. In od koga sem prejela? Največ od žena, staroselk, s katerimi sem živela in delala. Njihova posebnost, pogum in gostoljubje me še vedno preseñečajo, ko gledam, kako težko je njihovo življenje. Njihove življenjske zgodbe so sedaj, ko sem jih napisala in izdala v knjigi Gora v posesti, postale tudi moje zgodbe.

Obenem pa sem hvaležna za lepoto svojega bivanja v Indiji tudi drugim indijskim prijateljicam in prijateljem, med katerimi so socialni delavci, pisatelji, preproste gospodinje, redovnice in duhovniki. Vsi me oblikujejo in pomagajo, da ne bi ostala "samostanska nuna" z ozkimi pogledi na svet in

s prestrašenim srcem pred njim. Ampak sem ženska, ki z odprtimi rokami sprejema in objema ves svet. To je pomen dajanja in sprejemanja, ki se ustvarita le s pogumom za razumevanje drugačnega pogleda na svet in z ljubeznijo do drugega, ne da bi se izneverila svoji poklicnosti. Da, Slovenka sem, a obenem Indijka, ki živi v državi Gujarat. Tukaj so moje korenine, sadove svojega dela pa žanjem po vsem svetu. Ali je to ženska novega tisočletja? Mislim, da je.

Lep sončen pozdrav iz Indije. Obenem Bog plačaj za vsak srčen smehljaj, toplo besedo, za čas, ki ste si ga vzeli za pogovore z menoj, za skodelico kave in darove.

Vse lepo in dobro ter mnogo božje prisotnosti.

Vam želi **Marija Sreš**

Jyoti Ghar
Lusadiya P.O.
Sabarkantha Dt. 383251
Gujarat, India

P.s.: Zadnji odlomek sem si dovolila vzeti iz Marijinega članka v decembrski številki Misijonskih obzorij. Obenem ji na tem mestu čestitam v imenu bralcev, uredništva in svojem imenu k tako občudovanja in priznanja vrednemu jubileju, petindvajsetletnici misijonskega delovanja v Indiji.

Aleksander Furlan

Murje

*Necuo j ned name luna sveti.
An velek, srebrn muast je nardila
vele ned kraja do kamr nebu se murja drži.*

*"Tem na kuanec tega muasta živijo srično
jen mladust jem traja viečno."
Taku so praule naše ta stare, vre duaste pred name,
usem tistem u murje pokopanem.*

*Ga ni duaste tega našga murja,
u anmo škafe usa uada stoji.
Vender se tude ujezi
u tramontane jen če s hriba piha burja.*

*Valove vesuake ku Griža
raztrgana viela, ne nuca več veslo,
prviezen za jarbol, de ne be ga uodneslo,
se čluavek pobuožno prekrži.*

*U tie lepe, čudne svetluabe, bejo barke
[u puorte uostale.*

*Žienske so lahko prez skrbi,
tu nuč bejo muaške u hišeh prespale.*

Kaj je lepšega, kakor da se v klubu najdeta fant in dekle

Marij Maver

Tudi letošnji Slovenija party je privabil v Peterlinovo dvorano lepo število uglednih gostov, prijateljev in mladih. Častni gost večera je bil prvi minister za Slovence po svetu in zdajšnji minister za kulturo Republike Slovenije dr. Janez Dular. Vse prisotne je nagovoril predsednik Slovenske prosvete Marij Maver, čigar govor objavljamo v celoti.

Naprošen sem bil, da ob vašem šestem praznovanju slovenske državne samostojnosti spregovorim nekaj priložnostnih besed. Ne vem, zakaj ste prav meni naložili to častno dolžnost, ki je prijetna, vendar pa sem mnenja, da bi jo morda boljše opravil gost od zunaj kakor jaz, ki sem v teh prostorih tako rekoč doma, večina od vas me pozna in ve, kaj mislim, zato vam ne bom mogel povedati nič novega.

Toda morda je prav tudi tako: da vam danes spregovori človek, ki je v teh prostorih odrasel, ki je tu našel svoje vzornike, ki je večino svojega prostega časa posvetil temu kulturnemu središču in ga je videl rasti in se razvijati.

Slovenija party in slovenska samostojnost mi ne bi bila tako draga, če bi nocoj ne imel še nekaj drugih zadoščenj, ki so s slovenstvom prav tako povezana in o katerih bi vam torej rad prav na kratko spregovoril.

Danes slavimo peto leto mednarodnega priznanja slovenske države, slovenske samostojnosti. Vaš klub pa praznuje v tej sezoni 40. leto svojega delovanja. In kar mi je v posebno zadoščenje, je to, da je v tej organizaciji prav od vsega začetka po zaslugi mentorjev, ki so tu delali, bila *slovenska misel* vedno in predvsem prisotna. V tej organizaciji sem kot abiturient prvič zvedel za zamisel o slovenski državi. Prijatelji v klubu so me zanjo ogreli. In tako smo klubovci pred približno 40 leti dvakrat izdali ciklostiliran časopis z naslovom *Slovenska misel*, prirejali smo sprejeme ob 29. oktobru, poslušali predavanja Jožeta Peterlina, Maksa Šaha, Franca Jeze, Mateja Poštovana, Mihaela Jerasa in drugih, ki so nam govorili o višarskem slovenstvu in o tem, kako naj se Slovenci v svetu čimbolje uveljavijo. Tako so se evfemistično izražali v skrbih zase in za nas, ki smo k njim zahajali. Moram priznati: nismo bili vsi enako navdušeni, mnogi so pasivno sprejemali ideje, za katere se ni bilo lahko ogreti, saj smo imeli vsak svoje mladostne skrbi in tudi druge probleme: ideološke, verske, politične in tudi eksistenčne.

Toda seme je bilo vrženo in če se danes ozrem nazaj na prehojeno pot SKK, vidim, da je bilo čisto vse delovanje kluba usmerjeno v vizijo slovenstva, njegovega razvoja in uspeha. Ni šlo za usodne stvari, vendar pomembne. Mladika izhaja že 40 let in je nastala v klubu. Študijski dnevi Draga, ki jih je bilo doslej že 31 in so poleg slovenske misli širili tudi idejo o slovenski spravi in slovenski povezanosti preko meja, so se prav tako rodili v krogu ljudi, ki so z nami delali, ki so nas za to zamisel ogreli in so se nam očetovsko posvečali. Tudi Knjižnica Dušana Černeta, ki je zbrala enega najbogatejših knjižnih fondov zamejskega in zdomskega tiska in ima sedež v teh prostorih, se je rodila iz istih idealnih pogledov na slovenstvo in na slovensko široko obzorje, ki sega od Trsta do Celovca in Argentine pa do ZDA, Avstralije in Japonske, odkoder se nam oglašja prijatelj pesnik in misijonar.

Kakor mnogi slovenski ljudje v domovini, ki niso sprejeli totalitarnega režima, smo bili tudi mi v zamejstvu odpisani in zamolčani. Tako življenje na robu in

Minister Dular nazdravlja slovenski samostojnosti.

Občinstvo v dvorani je stoje poslušalo slovensko himno.

v anonimnosti ni mikavno za mladega človeka, zato smo tisti, ki smo se odločili za delo v SKK in potem v prosveti ali v slovenski stranki, plavalni proti toku. Ogrevali smo se za vrednote, ki niso "plačale", ogrevali smo se za madžarsko revolucijo, za češko pomlad, za Zaliv in za Kavčiča, medtem ko je levičarski val vdan v soerealistično vizijo plaval v izobilju in užival pod-pore režima, kateremu se je vdajal.

Naj mi ne zamerijo pošteni Slovenci, ki so v dobri veri verjeli v sistem, ki je na koncu izdal tudi njih, ki so mu zaupali. Medtem ko smo klubovci ljubiteljsko pisali v Mladiko, ljubiteljsko delali za slovensko stranko, ljubiteljsko urejali, igrali in gradili, so profesionalci zapravljali slovensko imovino in gradili domove tam, kjer so že bili: tako da imamo danes ponekod dva doma, tam, kjer bi bil krvavo potreben, pa nobenega.

Oprostite, da sem navedel ta grenki podatek, ki ne bi spadal v nagovor za današnji slovesni praznični dan. Toda moral sem se tega dotakniti zato, ker se ta zgodba žal še ni končala. Na ruševinah te zgrešene politike raste zdaj nov plevel in to so nove ideje o multikulturalnosti in o lažnem sožitju, češ da se Slovenci ne moremo združevati na *narodnostni osnovi*. Naj ob tem pribijem, kar so že drugi večkrat potrdili: sožitje da - enostranska multikulturalnost pa ne! Kristjani smo in spoštujemo vse narode in vse ljudi dobre volje, ki so za dialog z nami. Toda nobena večkulturnost ni avtentična, če ni obojestranska. Zato je treba most med kulturami graditi z obeh bregov, in ne samo z enega, slovenskega. Enosmerna multikulturalnost, v kateri bi se morali samo Slovenci odpovedati svoji identiteti zaradi sožit-

ja, ni sožitje, ampak asimilacija. Za tako sožitje, hvala lepa.

Omenil sem velike ideje, za katere smo se klubovci ogrevali, toda ne mislite, da smo dijaki in študentje, ki smo se tu zbirali, pogovarjali in diskutirali samo o velikih idejah in načrtih. O ne! Tako kot vi danes smo tudi mi večino časa prebili v prijetni družabnosti in pri skromni strežbi dnevu, ko je bilo treba v klubu postoriti to in ono, naštudirati igro, poiskati predavatelja, pa tudi organizirati zabavne večere, plese, gojiti družabnost. Da. Družabnost, zaradi katere smo predvsem zahajali v te prostore in se tu zbirali. Tudi nekaj src je tu vzdrhtelo in kakšna družina je nastala v klubu. Toda ali ni bilo to prav tako pomembno kot naše takratne teoretične diskusije o slovenski državi?

Ustanovitelj kluba in mentor prof. Peterlin nam je večkrat citiral pisatelja Frana Saleškega Finžgarja, kateremu so očitali, da so se pri njem shajali fantje in dekleta (kar je bilo takrat menda še zelo nedostojno!). Finžgar pa je odgovarjal: kaj je lepšega, kakor da se v župnišču najmeta fant in dekle, oba zgledna kristjana, in ustvarita pošteno slovensko družino? In naš mentor si je verjetno mislil: kaj je lepšega, kakor da se v klubu najmeta fant in dekle iz kluba in ustvarita slovensko družino!

Tako vidite, se mi zdi, da smo v klubu praktično živeli za vrednote, brez katerih ni slovenske družine, ni slovenske skupnosti v zamejstvu in bi brez njih bila slovenska država ubožnejša. Prav zato se ne čudim, če ste klubovci edini v zamejstvu, ki prirejate slovesno praznovanje ob obletnici slovenske samostojnosti. Da bi še dolgo bilo tako!

V spodbudo in zgled zamejstvu

V lanski zadnji številki Mladike smo objavili intervju, ki ga je naša sodelavka prof. Zora Tavčar opravila z avstralskim zdomskim pisateljem Ivanom Kobalom. V ilustracijo njegovega bogatega pripovedovanja objavljamo tokrat še nekaj dokumentov, ki dodatno pričajo o živahni slovenski narodni skupnosti na peti celini Avstraliji.

Naslovnici dveh razširjenih slovenskih glasil: Misli in Glas Slovenije ter skladba "Loški zvon", ki jo je na besedilo Iva-na Kobala uglasbil Alojzij Gržinič (spodaj).

Poslanica Slovincem v svetu, ki jo je napisal Ivan Kopal za Zvezo slovenske akcije o Božiču leta 1992 (na naslednji strani). "Naj bo v spodbudo in zgled mlačnemu zamejstvu (in morda še mlačnejši domovini)!" – kot je zapisala Zora Tavčar na koncu svojega intervjuja z Ivanom Kobalom v prejšnji številki Mladike.

Uredništvo

Loški zvon
Ivan Kopal

Alojzij Gržinič

Za-ma-gal se je laški zvon, Vi-pav-se vse pre-
bu--dil. Za-šil je v bur-go ste-ri-
bron od Na-ma-ne do Ew--ma. Ma-ri--ja
kli--če: kaj na pian! Za-dihaj-te glo-bo--kol Na-
po-čil je usta-je-nja dan od Na-ma-ne do Ew--ma.

misli
THOUGHTS

LETO -
YEAR 45
APRIL 1996

Print Post Approved PP 13852/0020

Leto 3 / št. 71

GLAS
SLOVENIJE

THE VOICE OF SLOVENIA

28. 2. 1996

AVSTRALSKI SLOVENSKI NEODVISNI INFORMATIVNI ČASNIK — 14-dnevnik, cena \$ 2.00 — THE AUSTRALIAN SLOVENIAN INDEPENDENT INFORMATIVE NEWSPAPER

Dragi prijatelji, člani ZSA, ljubitelji slovenskega jezika!

V aprilu bo devet let, odkar smo ustanovili Zvezo slovenske akcije, a v zadnjih treh letih, ko je bilo pričakovati veliko veselih poročil o uspehih in doseženi osamosvojitvi Slovenije, niste prejeli skoraj nič. Dovolite mi par besed v pojasnilo.

Pričakovali ste tretjo številko *Moje Slovenije*, glasila ZSA, pa je ni bilo od nikjer. Obtičala je namreč na kompjuterju, skoraj dovršena, ko je urednikove načrte nepričakovano pogoltnila bolezen in ni bilo nokoogar, ki bi stopil na njegovo mesto. Osrednji odbor je bil tedaj mnenja, da je Zveza še odigrala svojo najvažnejšo vlogo in da si lahko privoščijo zaslužen odmor v spremenjenih okoliščinah dosežane slovenske samostojnosti.

Ta misel je tudi urednika *Moje Slovenije* in tajnika ZSA nekoliko razbremenila, ni pa odstranila dolžnosti obveščanja in objuljene povezave med člani. Teh, kakor veste, je nad 1200, in njihova pisma še vedno prihajajo na uredništvo *Moje Slovenije*. Vsem tem bi rad hkrati odgovoril, ker posameznih pisem je preveč, in obenem bi rad pojasnil tudi ostalim, da je ZSA v svoji preprosti vlogi še vedno živa in zdrava.

Vprašujemo se, ali je ZSA še potrebna in kakšen odstotek članov želi ostati v Zvezi in še naprej podpirati in krepiti povezavo med Slovenci po svetu v duhu upanja za boljšo slovensko prihodnost. Zato sem se odločil, da Vam s tem pismom kolikor mogoče jasno povem, kar je prav, da vsi vemo, prej ko se odločimo, kako naprej.

Glavni cilj ZSA je v veliki meri dosežen. Slovenski jezik, slovenska zavest, pravice slovenskega naroda - vse to je bilo dobrega oživljeno in ojačeno z osamosvojitvijo Slovenije in je pridobilo pečat, ki ga zgodovina ne bo mogla izbrisati.

Če še enkrat preberete priloženi list, ki smo ga objavili pred šestimi leti, in primerjate vsebino s sedanjim trenutkom slovenske zgodovine, Vam ne bo težko sklepati, da je ZSA veliko dosegla. V osadju, brez fanfar, s tihim delom vplivnih ljudi.

Vendar, za naprej ni nič garantiranega. Demokratično, neodvisno, samostojno Slovenijo bo držala pokonci le odločnost poštenih narodnjakov, pripravljenih delati za svoj narod. Takih ljudi imamo na spisku ZSA lepo število. Ti ljudje so jedro in steber narodove prenovitve. Nanje lahko gledamo za moder nasvet in podporo v vsaki važni odločitvi.

V Zvezi pa je prostora za vse slovenske narodnjake in domoljube, ki želijo delovati neodvisno od vseh strank in jim je pri srcu pravica in blagor naroda, kateremu pripadajo.

Zato se vprašamo, ali naj to jedro ostane povezano kakor je, ali naj ZSA zaključijo svoje delovanje in se razpusti. Kakor je spontano nastala, tako je prav, da se zdaj spontano odloči.

ZSA ni navadno društvo, ki skliče svoj letni občni zbor, da tam odloča in obnavlja svoje načrte. V Zvezi se srečujemo največ po pošti in pri delu za kulisami, ali če je treba pred visokimi državniki. Poslužiti se moramo sredstev in okoliščin, ki so nam na razpolago.

S priloženim lističem Vas naprošam, da se vsak od Vas odloči in odgovori na vprašanja, ki so sedaj na dnevnem redu. Od Vaših odgovorov in odziva je odvisno, ali posodobimo Zvezo, ali jo razpustimo.

Da bo glasovanje še bolj splošno, naj vsak član po možnosti posreduje kopijo tega pisma svojim bližnjim prijateljem. Da bo še
ŽIVELA SLOVENSKA BESEDA!

Predsednik

Tajnik

ZSA, P. O. Box D 1021
DUNDAS 2117 NSW, Australia

Božič 1992.

Dragi člani,

ZVEZA SLOVENSKE AKCIJE je bila ustanovljena leta 1984 v Sydneyu

- 1) za poživitev slovenske zavesti,
- 2) za obrambo slovenskega jezika,
- 3) za pravice slovenskega naroda.

S svojimi 1200 člani, raztresenimi po vsem svetu, je močno vplivala na vse Slovence, da so si priborili samostojnost, in na državnike, vsak v svoji državi, da je prišlo do priznanja neodvisne države Slovenije. Z eno besedo, dosegli smo veliko.

V spremenjenih razmerah doma in po svetu, je ZSA odigrala svojo prvo vlogo, zato je potrebno, da se posodobi ali razpusti. Odločitev za eno ali drugo pa naj bo popolnoma po želji članov, zato razpošiljamo naslednja vprašanja in prosimo za odgovor.

Ali naj ZSA razpustimo?

Ali naj ZSA posodobimo kot trajno ustanovo za utrditev gornjih ciljev?

V prvem slučaju, bo ta pošta zadnje uradno pismo članom. Ostali bomo prijatelji, povezani, kolikor nam bodo dopuščale osebne okoliščine.

V drugem slučaju, je treba izpolniti nekaj pogojev.

Za uspešno nadaljevanje dela ZSA je potrebna letna minimalna članarina vsaj 400 članov, ali pa solidna naročnina *Moje Slovenije* in vsestranska podpora za pošto in tisk.

Na vsak način je nujno, da se člani pismeno izjavijo in pošljejo svoj odgovor na naslov ZSA. Po teh odgovorih se bomo odločili. Za vodstvo in administracijo Zveze lahko kandidira vsak podporni član, saj je povsod možnost za delo, povezavo in organiziranje.

Da bo še ŽIVELA SLOVENSKA BESEDA, si stegnimo roke čez vse celine in si voščimo iz srca VESEL BOŽIČ IN SREČNO NOVO LETO 1993!

Za odbor ZSA,

Ivan Kobal

Prispevajte v sklad za kulturo in za naš sedež v središču mesta

AKCIJA 10.000 LIR SE NADALJUJE

Slovinci za danes Zdomstvo - Emigracija

**Dr. Andrej Bajuk, Mendoza, Argentina in Washington, ZDA,
predstavniki Medameriške banke za razvoj v Parizu**

Tale intervju ima kar dolgo zgodovino. Želela sem si (po obisku v Argentini) malce raziskati usodo zanimive emigrantske družine nekdanjega ravnatelja klasične gimnazije v Mariboru dr. Marka Bajuka. Skušala sem priti do enega njegovih vnukov, ki so vsi dosegli pomembna mesta ne le v Argentini, ampak tudi v svetu. Tako sem navezala stike z enim najuspešnejših, dr. Andrejem, strokovnjakom za ekonomska vprašanja, ki zaseda eno od najpomembnejših mest v sklopu Medameriške banke za razvoj in Mednarodnega denarnega sklada. Zavrtila sem številko Medameriške banke v Parizu in moj sogovornik je takoj vzel svojo nalogo zelo resno. Med poleti od Avstralije do Koreje, od Washingtona, kjer je sedež ustanove, do Pariza, kjer je zaposlen, so odgovori nastajali zelo počasi. In ko je bila prva polovica vprašanj odposlana, se je naslednja polovica rojevala dalj časa. Namenjena za božično številko, je bila pošiljka poslana s slikami vred po hitri letalski pošti mednarodnega podjetja... in se izgubila. Veliko truda je bilo treba, da sem končno našla izgubljeno gradivo v Ljubljani, na sedežu hitre pošte (imena raje ne povem), a za natis je bilo že prepozno. Tako gre intervju v novoletno številko 1997.

Naj se dr. Bajuku tukaj zahvalim za sodelovanje, predvsem pa za dragoceni prispevek v naš kulturno-zgodovinski spomin in za informacije o mednarodni ustanovi, ki je delno povezana prav po njegovem prizadevanju tudi z mlado državo Slovenijo. Naj izrazim tudi občudovanje njegovi slovenščini, saj spada dr. Bajuk že v tretji rod povojnega begunstva in je tako študijsko kot službeno vse življenje zakoreninjen v tujejezičnih okoljih.

Naj omenim še zanimivost. Prav te dni sem slišala po slovenski televiziji omembo dr. Bajuka kot predlaganega ministra za finance nove vlade (od strani pomladnih strank). Vsekakor izjemno priznanje njegovi strokovni sposobnosti in mednarodnemu ugledu v gospodarskih krogih.

Zora Tavčar

Gospod doktor, izhajate iz slovite družine nekdanjega ravnatelja klasične gimnazije v Ljubljani, prof. Marka Bajuka. Ta je pozneje ustanovil ugledno begunsko slovensko gimnazijo na Koroškem. Njegovi študentje so v Buenos Airesu ustanovili visokošolski tečaj, ki nosi ime po njem. Vaš oče Božidar Bajuk je bil tudi profesor klasičnih jezikov in se je po vojni naselil s starši in s svojo družino v Mendozi, v Argentini in, kolikor vem, je vse svoje otroke ne samo visoko izobrazil, pač pa tudi ohranil svojemu danes kar številnemu potomstvu slovensko zavest in pokončnost. Naj

se najprej ustavim pri Vašem rodu. Odkod izhajate Bajuki? So bili Vaši dedje meščani ali prihajajo s podeželja?

Stari oče - ravnatelj Marko - je bil rojen v vasi Drašiči pri Metliki v številni kmečki družini. Kot večina naših ljudi v tem delu Slovenije so bili revni, toda zavedni in globoko verni Slovenci. Končal je gimnazijo v Novem mestu, potem pa diplomiral iz klasične filologije na Dunaju, ob začetku tega stoletja. Živel in delal je v Ljubljani, toda vedno je obiskoval svoje rodne kraje ter gojil in ohranil vezi s svojo družino v Beli krajini. Bil je prvenstveno vzgojitelj. Posvetil je svoje življenje poučevanju in z enako čisto ne z večjo vnemo slovenski narodni pesmi in zborovodstvu. Napisal je več učbenikov latinščine, grščine in tudi slovenščine. Najbolj pa je bil ponosen na svoje pesmarice slovenskih narodnih pesmi, ki so v številnih zvezkih izšle v Ljubljani med leti 1903 in 1927. Ustanovil je Pevsko zvezo, ki se je prav hitro razrasla po podeželju in je končno družila nad 300 zborov.

Po mamini strani pa tudi izhajamo s podeželja. Stari oče Jože Radej je bil posestnik na Senovem, blizu Brestanice. Tam imamo še več sorodstva, bratrance in sestrične, s katerimi tudi držimo stike.

Vaš stari oče je bil strog in zelo cenjen ravnatelj ter razgledan intelektualec. Kot takega mi ga je opisal njegov nekdanji dijak in nato profesor na njegovi šoli, prof. Martin Jevnikar. Vam je kaj znanega o njegovem

Dr. Andrej Bajuk v Tel Avivu 1996.

Z ženo, prof. Katico, v Buenos Airesu (občni zbor Medameriške banke).

takratnem javnem delovanju? In kakšnega se spominjate kot družinskega "poglarja"?

Na "deda", kot smo mu vnuki rekli, imam lepe spomine in sem nanj zelo ponosen. Večkrat se mi zgodi, da spoznam kakega Slovenca, ki me vpraša in naveže pogovor na "ravnatelja Bajuka". Vedno se ga spoštljivo in z občudovanjem spominjajo. Je le bil vidni zastopnik tiste generacije slovenskih intelektualcev in tako imenovanih "kulturnih delavcev", ki so v ključni dobi naše zgodovine z veliko odločnostjo, globokim prepričanjem in neizmernim trudom, ne da bi prejeli ali pa sploh pričakovali kakšno materialno plačilo, prevzeli odgovornost za utrditev narodne zavesti in gojitev vrednot in vseh področjih. Skoraj nič ne slišimo o tem in zelo malo se danes zavedamo, kaj vse Slovenci v začetku tega stoletja in v obdobju med obema vojnama dosegli in koliko smo danes dolžni ravno tistim našim prednikom, da smo kot narod obstali in vzdržali v hudih viharjih, v katerih smo se v kasnejših desetletjih znašli...

Kolikor sem informirana, je bil vaš stari oče med tistimi, ki so ne samo postavili temelje slovenskemu

šolstvu v begunstvu (- ne le na Koroškem, ampak tudi pozneje v Argentini -), pač pa tudi oskrbeli ves potreben učni material, s šolskimi knjigami vred. Skupina njegovih študentov je menda po njegovi zaslugi končala srednješolski študij in nadaljevala z univerzitetnim v Gradcu. Po tem sklepam, da je moral biti ne le izredno energična osebnost, ampak tudi zelo vztrajen, velik idealist in vsekakor optimist, da je izpeljal tako zahtevno zamisel, ki se je nato obrestovala v Argentini. Kakšne spomine imate na tisti čas, in če ste premladi, v kakšnem spomine je ostalo tisto obdobje v zavesti vaše družine? In v zavesti slovenske skupnosti pod Južnim križem?

Res je tako. Zadnje čase so se nekateri tedanji študentje oglasili tu in tam in opisali idealizem in vzajemnost, ki sta - kot vedno - tudi takrat prevladala nad vsemi težavami. Pridejo mi na misel lepi doživljaji, ki jih je opisal lani v nekem intervjuju nadškof Ambrožič, nekdanji dijak v Vetrinjski gimnaziji, kot na primer, kako so iskali žeblice in deske, da so za silo popravili barako, kjer so imeli potem pouk... Ostala mi je podoba odločnega in neustrašnega moža, poštenjaka, neusahljivo vernega človeka, neutrudljivega vzgojitelja in pevovodje, velikega ljubitelja in gojitelja slovenske narodne pesmi ter skrbnega in na svoj prav poseben način ljubečega starega očeta.

Sam sem bil malo več kot dojenček, ko smo šli čez Karavanke v begunstvo, toda čeprav nimam neposrednih spominov na tista leta, dobro vem, kaj se pravi odrasčati pod okriljem ožje družbe, v kateri prevladuje duh prave solidarnosti, in v družini, kateri je bila ravno ta vrednota bistvena. V tem smislu bi rad omenil svoje starše: pokojnega očeta, profesorja Božidarja in pred nekaj meseci umrlo mamo, Cecilijo Radej.

Oče je tudi študiral klasične jezike in diplomiral že na ljubljanski univerzi. Kmalu po končanih študijih je bil nastavljen na klasični gimnaziji v Mariboru, kjer je tudi spoznal mamo, ki je diplomirala na učiteljski slovenskih

Poslovno v Sidneyju z ženo Katico.

Dom Bakujovih v predmestju Washingtona.

šolskih sester in je takrat živela pri stricu, župniku Božičku v Kamnici. Moja najstarejša brata sta bila rojena v Mariboru. Malo pred začetkom vojne pa je bil oče premeščen v Ljubljano. Tam sta se jima rodila še dva fanta, jaz sem najmlajši, rojen oktobra 1943, že pod nemško okupacijo.

Ustvarila sta družino in jo vodila skozi zelo hude čase: okupacija, revolucija, begunstvo, nova dežela - popolnoma nov svet... Ko sedaj, v svojih lastnih zrelih letih, premišlujem, kaj vse to zahteva od človeka, ju vedno bolj spoštujem in občudujem ter sem Bogu prav hvaležen, da sem imel take starše. Posebno pa še zato, ker sem prepričan, da se v bistvenih stvareh nista motila...

Družinsko življenje je bilo močno povezano z verskim življenjem in vrednotami, s skupno molitvijo in skupnim sodelovanjem pri božji službi. Poleg vsega tega pa ljubezen do Slovenije in našega jezika, pesmi in književnosti. Spomin na očeta je povezan z njegovim neutrudljivim spodbujanjem k udejstvovanju v vseh zadevah slovenske skupnosti v Mendози, v kateri smo doraščali. Kolikokrat nam je govoril in nas opominjal o evangeljski priliki o talentih! In večkrat tudi uporabljal Župančičevo svarilo: "Predaj se vetrom... naj gre, kamor hoče! Naj se srce navzriška in izjoče! Vendar mornar, ko je najvišji dan, izmeri daljo in nebeško stran..." Pri vsem tem ga je mama vedno podpirala in sodelovala. Njuno prizadevanje je bilo usmerjeno k cilju, vzgojiti v krščanskem duhu dobre člane družbe, ki bi vedno, vsak v polni meri svojih zmožnosti, prispevali v dobrobit družbe, v kateri smo po božji volji živeli. A vendar to prizadevanje ni nikdar bilo omenjeno samo na slovensko življenje. Ravno nasprotno. Stalno sta nas spodbujala, da smo tudi aktivno sodelovali v argentinski družbi. Vsi bratje smo že pričeli s sodelovanjem pri raznih katoliških študentskih organizacijah in tudi pri svetnih. Kot akademik sem bil na primer dvakrat izvoljen za enega od treh predstavnikov študentov v upravnem svetu Ekonomske fakultete. Enako se je zgodilo z bratom Juretom na Medicinski fakulteti.

Kako to, da ste se kot družina naselili v Mendози in ne v Buenos Airesu? Kako so Bajukovi preživeli prva težka leta zdomstva? Kako se je oče znova "postavil na noge"? Kako je mogel študirati vse otroke? Ste si znali pomagati tudi sami?

Prva leta po drugi svetovni so bila sprva trda za brezdomce, ki so našli zatočišče v begunskih taboriščih. Še težje je bilo za mlade družine in starejše ljudi. Kmalu potem, ko se je med begunci izvedelo za strašno usodo vseh, ki so bili po ukani angleške vojske vrnjeni partizanom v domovino ter so bili brez sodniškega postopka mučeni in pobiti, je nemogočnost povratka postala jasna.

Ni bilo lahko najti deželo, ki bi nas sprejela v takem številu. Samo spomnite se, s kakšnimi težavami so nedavno begunci iz Bosne in Hercegovine iskali zatočišča... V tem smislu moram priznati, da je bila Argentina tedaj - in je še vedno sedaj - zelo odprta in širokogrudna do novonaseljencev. Na argentinskih tleh je našlo "novi dom" nad deset tisoč slovenskih povojnih beguncev, večinoma družine z malimi otroki.

Čeprav so prva leta bila združena z razumljivimi težavami, so se Slovenci hitro znašli. Velika večina je ostala v okolici Buenos Airesa. Življenje v velemestu pa ni bilo vsem pri srcu. Nekaj - okoli sto družin - se jih je kar kmalu po prihodu odločilo, da ustanovijo nove domove med hribi, pod mogočnimi Andi, v Mendози.

Na vzpodbudo vodstva izseljencev sta se oče in mati tudi odločila za Mendozo. Oče je bil eden od redkih intelektualcev v tej skupini in, po poklicu in študiju, edini vzgojitelj. Toda predvsem je bil globoko veren in zaveden Slovenec, ki je pojmoval delo za slovensko skupnost kot svojo življenjsko dolžnost. Takoj je ustanovil pevski zbor in šolski tečaj ter bil ustanovni član Društva Slovencev, kasneje pa tudi njegov prvi tajnik; stari oče - ravnatelj Marko - pa je postal prvi predsednik, ko se nam je po šestih mesecih pridružil v Mendози.

Večina očetov in fantov je našlo službe, postali so težaki, delavci in zidarji pri Ministrstvu za javna dela. Najeli so jih kot skupino; gradili so ceste in lepo stezo za pešce okoli malega jezera v velikem parku glavnega mesta in razna dela v mestnem živalskem vrtu. K tej skupini je spadal tudi stari oče - ravnatelj Marko, oče, prof. Božidar pa je zaradi poznanja jezika postal "capataz" ali delovodja. Po nekaj letih se je ta skupina razšla. Nekateri so pričeli delati na svoje in ustanovili razna pod-

Dr. Bajuk pozdravlja na sedežu v Washingtonu španskega kralja Juana Carlosa I.

Dr. Bajuk med predstavniki Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada v Koreji.

jetja, ki so postala po njih velikodušnosti in vzajemnosti gospodarska podpora skupnemu življenju. Naj omenim Slovensko keramično podjetje (Božnar, Grintal, Hirschegger in Šmon) ter uspešno sodarstvo, ki ga je takoj ob prihodu začel podjeten in izredno delaven gorenjski obrtnik, Peter Bajda s svojimi sinovi.

Kako se je oče "postavil na noge"? Zanimivo je omeniti, kako je prišel do boljše službe, - to pa šele potem, ko se mu je končno le posrečilo dobiti "pisarniško" delo za svojega očeta - ravnatelja Marka. Moj najstarejši brat - tudi Marko - je bil vedno odličnjak. Kmalu se je ravnatelj gimnazije zanimal in hotel spoznati starše. On je osebno predstavil očeta rektorju Univerze in so mu kmalu ponudili službo v centralni knjižnici. Lahko bi rekel, da so se tako na neposreden način, po nekaj letih, dobro obrestovali trud in žrtve, v takratnih razmerah nujni v zvezi z odločitvijo šolanja vseh otrok. Seveda smo vsi morali malo pomagati. S posojilom sodelavca - Dalmatinca - je oče pri tisti gradbeni skupini kupil šivalni stroj. Začeli smo z domačo "malo industrijo" in proizvajali rokavice za industrijske potrebe. Prodajali smo jih bližnji steklarni. Vsi smo pri tem pomagali, prav posebno pa seveda - mama. Najstarejša brata sta med počitnicami vedno delala in prispevala v skupno blagajno. Kasneje smo pričeli in skozi dolga leta imeli doma malo keramično podjetje.

Kje ste študirali in kaj? Želela bi tudi, da predstavite še svoje brate po imenu in poveste, kaj so študirali in kje so zaposleni, oziroma kako so se uveljavili do danes!

Pa naj pričnem z brati. Kot sem že omenil, najstarejši Marko je inženir agronom in že več let vseučiliški redni profesor na Agrarni fakulteti v Mendozii in zelo aktiven pri vodstvu univerze same. Sledi Božidar, arhitekt, ki je dolga leta vodil projekte za gradnjo stanovanjskih rešitev za najbolj revne sloje, istočasno pa imel svojo uspešno privatno pisarno. Zadnja leta je vodil dokončne na-

črte in gradnjo velikega centra za srčno kirurgijo v Buenos Airesu; njegov načrt za novo semenišče v Mendozii pa je bil izbran kot najboljši in je tudi vodil gradnjo; posvetitev cerkve in otvoritev novih prostorov sta bila nam vsem v veliko veselje. Brat Jurij je zdravnik, ki se je po specializaciji v kirurgiji in nekajletni praksi v Santiagu, Čile, končno vrnil v Mendoza, kjer uživa velik ugled in spoštovanje v svojih krogih.

Kar se mene tiče, sem diplomiral na Ekonomski fakulteti v Mendozii. Ker je bilo potrebno modernizirati in okrepiti poučevanje ekonomije, je univerza napravila pogodbo z University of Chicago in smo imeli nekaj let praktično "prestavljene" v Mendoza njihove profesorje. Tako sem pri njih dokončal dvoletni magistririj iz ekonomije. Potem sem se poročil. Moja žena, Kati Grintal, je ravno diplomirala na mendoški univerzi kot profesorica angleškega jezika in literature. Malo po rojstvu najine hčerke Tatjane pa sem dobil štipendijo in smo se odpravili v Severno Ameriko, na University of California, Berkeley. Tam smo živeli skoraj štiri leta. Rodil se nama je sin Andrej Sebastian, jaz sem pa končal magistririj in doktorat. Po vrnitvi v Mendoza sem po natečaju postal redni profesor ekonomije na univerzi. Takrat smo dobili še najmlajšo - Natašo. Kmalu potem, ob začetku leta 1975, pa sva se odločila, in sem sprejel ponudbo "začasne" službe v Washingtonu. Ta "začasnost" se je podaljšala na skoraj dvajset let. Tam so odraščali otroci in tudi študirali, od ljudske šole do univerze. Ne samo oni, tudi žena je ponovno pričela s svojimi študiji in končala magistririj španske literature na George Washington University ter potem poučevala španščino na gimnaziji. Sedaj pa smo že dve leti v Parizu.

Po študiju ste torej najprej začeli kot univerzitetni profesor, nato pa ste delovali na področju ekonomskih ved in bančništva pri Medameriški Banki za razvoj v Washingtonu, danes pa ste na odgovornem in viso-

S predsednikom Peruja Fujimorijem in gospo, v ozadju predsednik Mednarodne banke Enrique V. Iglesias.

kem mestu te svetovne bančne ustanove v Parizu. Bi nam lahko opisali svojo strokovno pot?

Čeprav se tega nisem zavedal, ko sem sprejel tisto začasno delo v Washingtonu kot asistent argentinskega ravnatelja v Svetovni banki in potem na Medameriški Banki za razvoj, sem se dejansko poslovil od akademskega življenja, ki me je vedno zelo veselilo in za katero sem se z vso vnemo pripravil. Politična situacija v Argentini tiste čase ni bila najbolj primerna za prosto in mirno akademsko življenje. Moja kariera v tej mednarodni finančni organizaciji se je torej pričela skoraj po naključju.

Pričel sem redno delo kot ekonomski analitik na področju socialnih projektov, ki jih države predlagajo Banki za financiranje. Tako sem veliko potoval po Latinski Ameriki. Kasneje so mi zaupali odgovornosti glavnega ekonomista za industrijske projekte. Sledilo je mesto glavnega svetovalca izvršnega podpredsednika Banke, nato pa razne vodilne funkcije na operativnem področju. Končno pa sem bil imenovan za šefa predsedniškega kabineta in člana predsednikovega sveta. Te odgovornosti sem izpolnjeval skozi malo več kot šest let, predno sem bil imenovan za predstavnika Medameriške Banke za razvoj v Evropi, s sedežem v Parizu.

V čem je pravzaprav vloga Vaše bančne korporacije? In kakšna je danes njena zadolžitev?

Medameriška razvojna banka spada med tako imenovane multilateralne finančne institucije. Bila je ustanovljena leta 1960 z mednarodno pogodbo med ZDA in državami Latinske Amerike. Nekaj let kasneje se je tej pogodbi pridružila tudi Kanada, nato vse države Zahodne Evrope, vključno Jugoslavija, Izrael in Japonska. Njena zadolžitev je, prispevati h gospodarskemu in socialnemu razvoju.

Toda gospodarski in socialni razvoj zahtevata velike investicije. Ena od značilnosti manj razvitih dežel - toda še zdaleč ne edina - je ravno pomanjkanje lastnega kapitala, da bi lahko take investicije začele ali pa jih do konca izpeljale. A vendar, če jim lastni prihranki niso zadostni, da bi financirale te investicije, jim ne preostane drugega, kot odložiti aspiracije po razvoju ali pa se zadolžiti; to se pravi, da morajo na neki način priti do sredstev, ki so na razpolago za posojila, in to na tako imenovanih med-

narodnih trgih kapitala. Toda same po sebi dežele v razvoju nimajo dostopa do teh trgov ali pa je to združeno z neustreznimi pogoji.

Ena od naših bistvenih nalog je ravno v tem, da omogočamo latinskoameriškim državam dostop do finančnih tokov na mednarodnih trgih, in to pod najboljšimi pogoji, ki so sploh možni. Istočasno pa je naša naloga tudi, da jim pomagamo, da se izposojeni denar učinkovito uporablja v takih investicijah, ki resnično prispevajo k njihovemu gospodarskemu in socialnemu razvoju (ceste, vodovodi, elektrarne, šole, bolnice itd.).

Sodelujemo tudi z latinskoameriškiimi državami pri njihovih močnih prizadevanjih za uvedbo in utrditev globokih in obsežnih strukturalnih reform v njihovih gospodarstvih ter za enako obsežne in nujne reforme na socialnem področju. Moram poudariti, da so te dežele - prav tako kot one, ki so bile v sferi razpadlega komunističnega sistema - v marsikaterem smislu tudi "dežele v tranziciji", to se pravi, države, ki so "v prehodu" ter trenutno gradijo ne samo demokratične institucije, ampak tudi pravičnejši socialni red in učinkovitejše tržno gospodarstvo.

Moram pa takoj pojasniti, da lahko posojamo samo deželam Latinske Amerike. To se pravi, da Slovenija, ki je postala članica naše Medameriške Banke za razvoj, ko je po Jugoslaviji podedovala določen proporc njenih delnic, ne more dobiti posojil pri tej Banki. Prav gotovo se bo marsikdo vprašal, čemu je torej Slovenija sploh članica?! Banka zahteva, da se dobava blaga in izvedba storitev, ki so potrebne pri izvajanju investicijskih del, katera financira, določi na mednarodnih licitacijah. Pri teh pa lahko sodelujejo samo osebe ali podjetja držav, ki so članice Banke. To se pravi, s tem da se je Slovenija odločila za članstvo Medameriške razvojne banke, imajo Slovenci in slovenska podjetja odprta vrata do tega velikega "trga", - letna posojila Banke namreč presegajo 10.000 milijonov mark. Važno je omeniti, da pri teh transakcijah prevladujejo jasna "pravila igre" ter da sta konkurenčnost in prozornost ali "transparentnost" bistveni značilnosti tega "trga". V današnjem svetu je pa to zelo važno, ker končno ni dovolj, da so naši ljudje delavni in kompetentni ter naša podjetja resnično zmožna uspešno konkurirati na svetovnem trgu. Bistveno je, da imajo

S predsednikom Medameriške banke g. Iglesiasom in glavnim tajnikom Organizacije Ameriških držav g. Suarezom.

V svojem uradu na sedežu Medameriške banke za razvoj v Parizu.

čim prostejši vstop do teh trgov. Dolžnost države je, da zagotovi njih prosti dostop do teh možnosti. Preko članstva v tej mednarodni finančni instituciji smo pa vsaj deloma to dosegli.

Kakšna pa je Vaša funkcija v tej ustanovi?

Kot sem že omenil, sedaj že drugo leto vodim predstavništvo Medameriške Banke za razvoj v Evropi. Smo odgovorni za zveze z "lastniki", to se pravi z ustreznimi organi v vsaki državi - članici, bodisi s finančnimi ministri, ministri za zunanje zadeve ali pa ministri za mednarodno sodelovanje. Na primer zakon, po katerem je Slovenija sprejela dolžnosti in pravice polnomočnega članstva, je tudi določil ministrstvo za finance kot odgovornega na tem področju. V Evropi imamo 16 držav - članic: od Portugalske na zahodu do Avstrije na vzhodu, pa od Finske na severu do Hrvaške na jugu. Odgovorni smo tudi za zveze z edino državo - članico na bližnjem vzhodu - z Izraelom.

Ravno sedaj, ko so latinskoameriške države odpravile protekcionizem in odprle svoja gospodarstva mednarodni konkurenci, je nujno, da se pospeši povezava z zunanjim svetom na vseh področjih, predvsem v investicijah za infrastrukturo. Ker ima naša Banka razpršeno svoje članstvo kar po treh kontinentih, je možno, da odigra pomembno vlogo "pospeševalca" na teh področjih, prav posebno pa pri omogočanju strateških povezav med malimi in srednjimi podjetji. Predstavništvo Banke v Evropi ima veliko posla tudi s tem.

Končno smo pa tudi odgovorni za sodelovanje z nevladnimi organizacijami, ki delujejo na področju gospodarskega in socialnega razvoja, ki pa so v evropskih državah zelo aktivne. To so razne organizacije civilne družbe, ki se zanimajo za določena vprašanja, kot na primer za probleme okolja, za promocijo vloge in statusa žena v družbah dežel v razvoju ali pa za probleme hude revščine, v kateri še vedno živi večina prebivalcev latinoameriških držav. Držimo tudi stike z malo mrežo "evropejskih latinoamerikanistov" na raznih vseučiliščih in inštitutih.

Ali sodelujete tudi z mlado državo Slovenijo? (V kolikor niste na to odgovorili že prej.)

V kolikor je Slovenija polnomočna članica naše Banke, imamo seveda posle tudi z njo. Radi bi dosegli veliko več na vseh omenjenih področjih, toda zaenkrat nam še ni popolnoma uspelo. Čeprav je med slovenskimi podjetji dokaj zanimanja za udejstvovanje v tujini in za potencial slovenskega gospodarstva in je močna tudi ustvarjalna sila naših ljudi.

Prepričan sem, da bo prišlo do večjega sodelovanja na gospodarski ravni, toda prav gotovo ne prej, dokler ne bo Slovenija dokončno "na znotraj" uredila gospodarskih razmer. Čeprav smo od začetka našega prehoda ali tranzicije marsikaj dosegli na gospodarski ravni - kot na primer uspešno uvedbo tolarja - sem tudi prepričan, da nas čaka še veliko dela in truda. Uvedba učinkovitega tržnega gospodarstva ima kot povsod drugod tudi na Slovenskem svoje neizogibne predpogoje, kot so na primer resnično pravna država z neodvisnim sodstvom - karakterizirana po enakopravnosti vseh državljanov in po odgovornosti izvoljenih mandatarjev na vseh področjih; jasna ter učinkovita regulacijska vloga države; stabilni finančni sistem; ali pa pravična dokončna rešitev še vedno perečega vprašanja lastninjenja vsega, kar je bilo v tako imenovani "družbeni lasti".

Nujno in bistveno je, da čimprej ustvarimo resnične možnosti, da bomo lahko gradili na brezmejni ustvarjalni sili vseh Slovencev in Slovenk. To je najdragocenejše sredstvo mlade države Slovenije!

Zadnje čase pa imam občutek, da naše politično vodstvo samo računa na skozi stoletja dokazano pridnost

Oče prof. Božidar Bajuk in mama Cecilija Radej Bajuk l. 1978.

Bratje Bajuk s starši v Mendozi (1986): Božidar, Marko, Andrej, Jernej.

in potrpežljivost naših ljudi. Zdi se, da gre veliko več truda v obdrževanje privilegijev, ki so jih osvojili za časa domače verzije komunizma, kot pa k ustvarjanju novih možnosti, ki naj bi pritegnile k ustvarjalnemu in učinkovitemu sodelovanju vseh državljanov. Tako ne bomo prišli daleč... Dolgoročno gospodarsko učinkovitost takega kova, kot jo že sedaj - in v bodočnosti veliko bolj - zahtevajo prevladujoče tehnološke kakovosti v svetovnem gospodarstvu, katere jasno nakazujejo drugačno smer, v tej pa ima ustvarjalnost in iznajdljivost bistveno vlogo... Samo če bomo zmožni vzbuditi in kanalizirati vse sile celotnega slovenskega naroda, bomo lahko uspešno "vstopili v Evropo" in se brez strahu lotili neizogibnih izzivov "globalizacije".

Po drugi strani sem pa prav tako prepričan, da bo prišel čas, ko bo naša slovenska država prevzela bolj aktivno - ter sebi in svojim okoliščinam bolj sorazmerno - vlogo, in tudi prispevala deželam v razvoju na drugih področjih. Obstaja vsaj med nekaterimi Slovenci globoko zasidran tisti čut, ki je omogočil, da smo - kot narod - skozi stoletja toliko prispevali k misijonskemu delu... Koliko slovenskih sinov in hčera je posvetilo svoje življenje po različnih in oddaljenih kotih sveta takemu delovanju, in to še veliko prej, preden je bilo v modi govoriti o "globalni vasi"... Ko o takih stvareh premišlujem, mi je nemogoče razumeti površne poglede nekaterih naših napihnjanih "intelektualcev", ki zaničljivo govorijo o "zaplankanosti" naših ljudi...

Ali se Vam zdi, da se Slovenci iz domovine dovolj dobro znajdejo na zdrsljivih tleh mednarodnih finančnih poslov? Veliko se govori o odlivu kapitalov na privatne račune... Ali tega ni mogoče kontrolirati in preprečiti - ali celo dobiti nazaj?

Kot se Vam omenil prej, smatram, da bi morala notranja ureditev našega gospodarstva imeti absolutno prednost. Ker četudi se zaenkrat "znajdemo" v tujih krogih, so ti prav urni in bodo slej ali prej zapazili pomanjkljivosti in nerešena vprašanja... Pravi, trajni uspeh na mednarodnem gospodarskem področju ni nikdar sad spretno stkanih in neutrudljivo ponavljanih "zgodb" o uspehu... Uspeh v mednarodnih krogih je mogoč samo,

kadar je globoko zakoreninjen in utrjen na lastnih, domačih tleh!

O odlivu kapitala na privatne račune bi Vam pa rad omenil, da je nemogoče kaj takega popolnoma preprečiti. Na vsak način je pa možno to veliko bolje kontrolirati in vsaj v določeni meri tudi preobrtniti. Prvi pogoj k temu pa je, da se hoče resnično kaj napraviti... Pri tem je tudi nujno, da se pridobi mednarodna pomoč, bodisi na bilateralni kot na multilateralni bazi. Glede tega so mogoče pogodbe in dogovori, ki jih pa, vsaj do zadnjč, ko sem to zadevo preveril, naša mlada Slovenija ni izkoristila... Torej, pravi odgovor na to vprašanje ni prvenstveno na "strokovnem", marveč na "političnem" področju.

Bralci bodo razočarani, če ne bom malo pobrskala tudi po Vašem življenju v krogu družine. Kje ste spoznali Vašo ženo? Kje stanujeta v Parizu? Imate z doma lep razgled? Je dom dovolj velik ali - po pariško - utesnjen? Koliko ur dnevno ste izven doma ali celo zunaj Pariza ali države? Kje preživljate prosti čas in kateri so Vaši najljubši "konjički"? Imate čas za pariško kulturno življenje, od gledališč do razstav, ali pa raje iščete tipične pariške koticke? In kam hodite najraje na počitnice? Ste ljubitelj kakega športa ali se ukvarjate s kakšno umetniško dejavnostjo? Pa vaša gospa? Imata vsak svoj krog prijateljev ali veliko skupnih? Je v navadi, da se v Parizu ljudje obiskujejo na domovih? Ali pa so v navadi srečanja v kavarnah, lokalih itd.?

Z ženo sva se spoznala že v študentovskih letih, in sicer v krogu slovenske skupnosti v Mendozi. Najini družini imata slično zgodovino. Ob koncu vojne begunstvo s številnimi otroki preko Karavank. Nato taborišča, iskanje "nove domovine", pot v Argentino (še z isto ladjo - bivši vojaški transportni parnik Heinzelman, ki so ga Amerikanci prevzeli po Nemcih), potem pa z istim vlakom v Mendozo... Oba sva sodelovala pri raznih slovenskih organizacijah in pri pevskem zboru. Kot sem Vam že omenil, kmalu po rojstvu najine najstarejše hčerke Tatijane sva se odločila za študij v ZDA (Berkeley, California). Čeravno sva se potem vrnila v Argentino, naju je življenjska pot vodila ponovno v ZDA (Washington D.C.), kjer smo živeli skoraj 21 let in kjer imava hišo; sedaj pa že pričenjamo tretje leto v Parizu. Stanujemo v dokaj prostornem stanovanju, v posebno lepem okolju, blizu Les Invalides.

Nikdar nisem bil športnik v pravem pomenu besede. Z ženo pa rada hodiva oba, in tako se prične najin dan s tričetrtturnim živahnim sprehodom po okolici. Potem pa vsak po svojih poslih. Žena Kati se posveča - prav od našega prihoda - študiju francoščine ter francoske kulture na Sorboni, poleg odgovornosti gospodinjstva. Jaz pa v urad. Vračam se domov po sedmi uri, ko po šesturni razliki z Washingtonom vemo, da so pri kosilu in nas ne bo nihče klical po telefonu... Veliko potujem poslovno po Evropi in v Izrael. Po možnosti me spremlja tudi žena. Lahko si predstavljate, da "prostega časa" ne preostane veliko, toda kar zadosti, ne samo za dolgoročno spoznavanje tega prekrasnega mesta, marveč tudi za uživanje kulturnega življenja, ki ga Pariz nudi več,

V pogovoru s predstavniki Indije in Šrilanke na srečanju v Koreji.

kot pa mu je sploh možno slediti... Skušava čimveč tega vključiti v najin dokaj raznolik dnevni red. Zanimajo naju opere, koncerti in razne umetniške razstave. Tudi kinodvorane obiskujemo. Krog naših ožjih prijateljev je večinoma skupni. Radi se poslužimo pariške navade, da se s prijatelji dobivamo v restavracijah, toda težko se odpovemo lepi slovenski navadi, da prijatelje pogostimo ob domačem obmizju.

Imata hčerki in sina, in kot sem ugotovila po telefonu, dobro govorijo slovensko. Kako je mogoče vzdržati takšno obvladanje materinščine, če so otroci šli skozi špansko in angleško in sedaj še francosko šolo? Jim je težko konverzirati v jeziku, ki ga slišijo kvečjemu v krogu družine, vse ostalo pa je tuje morje? Kaj študirajo Vaši otroci? Je res, da hčerka sedaj študira v Ljubljani - ali je tam le začasno? Kakšne načrte imajo za prihodnost?

Obdrževanje jezika je vedno povezano z velikim trudom. Še prav posebno, če človek ne živi v okolju, ki bi

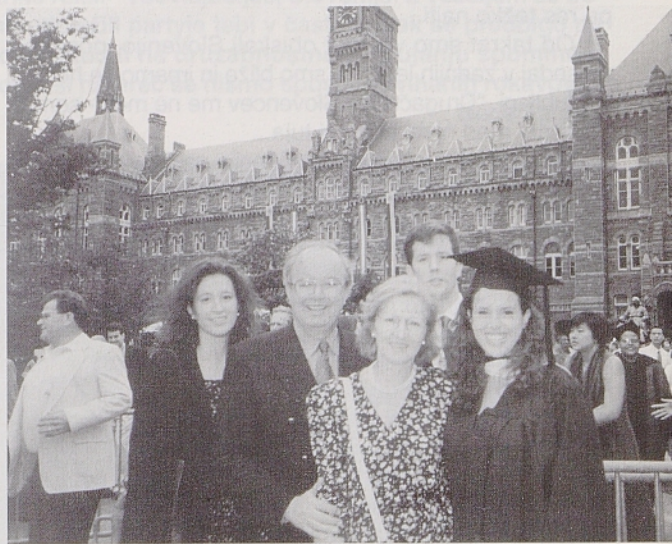
Letno srečanje dela Bajukovega sorodstva v Mendoza. V sredi desno ženina teta, sestra Antonia, ter oče Luka Grüntal.

zahtevalo izražanje v nekem jeziku. Skozi dolga leta je bila najinim otrokom slovenščina jezik, v katerem so občevali samo z nama. Obratno, čeprav ne v tolikšni meri, pa to velja tudi za naju. V mali slovenski skupnosti v Washingtonu najini otroci niso imeli sovrstnikov. Dokler so bili samo doma, je bilo lažje govoriti po slovensko. Ko so pa enkrat pričeli z nalogami v angleščini in istočasno tudi v španščini (hodili so v dopolnilno argentinsko šolo ob sobotah dopoldan, vključno s srednjo šolo), je bilo pa kar naenkrat vse težje. Toda obdržali so bistvene stvari. Prvo leto po začetku tranzicije so se pa z veseljem vpisali v poletni tečaj slovenščine, ki ga organizira Filozofska fakulteta v Ljubljani. To je bila njihova prva možnost, da so se formalno učili nekaj slovenske slovnice.

Kaj študirajo? Najstarejša Tatjana je v Ljubljani zbirala gradivo za svojo raziskovalno nalogo v socialni antropologiji. To bo zadnja zahteva za njen doktorat na Rice University v Hustonu, Texas. Prav posebno jo zanimajo procesi gospodarske in politične tranzicije v državah, ki so bile še pred kratkim v komunističnem režimu. Najin sin, Andrej Sebastian, se je ob koncu prvih štirih let na Georgetown University odločil, da je prišel z nami v Pariz, kjer se je izpopolnil v francoščini in bil slušatelj na Inštitutu za kriminologijo. Sedaj študira pravo na Emory University v Atlanti, Georgia. Najmlajša, Nataša, je pa tudi po štirih letih na Georgetown University sedaj v Parizu. Ker jo veselijo jeziki, se je vpisala na Institut National de Langues et Cultures Oriental, Université de Paris, kjer se uči slovenski jezik, zgodovino in književnost. Istočasno pa poučuje angleščino kot drugi jezik na privatnem inštitutu.

Imate kakšne jasne perspektive za prihodnost? Mi slite, da boste še dolgo ostali v Parizu ali Vas lahko pošljejo kam drugam?

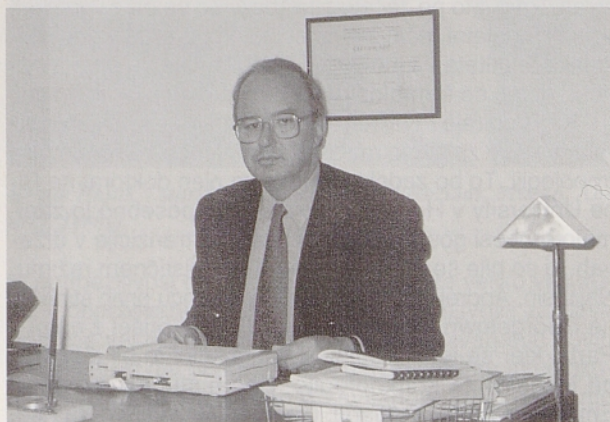
Moram Vam priznati, da sem zelo zadovoljen s svojim poslom in se dobro počutim v tej mednarodni organizaciji, v kateri delujem že nad 20 let. Rad bi se še nekaj let posvetil temu delu. Kar se tiče našega nadaljnjega

Bajukova družina ob "graduaciji" hčerke na Georgetown University, Washington.

bivanja v Parizu - normalno je to petletna namestitvev, toda lahko me premestijo kadarkoli.

Kaj hodite v Slovenijo? Kakšna se Vam zdi kot pokrajina kot Argentincu? In kako sprejemate bolj zaprtega in umirjenega slovenskega človeka, ko ste vajeni južnoameriške odprtosti, razpoložljivosti in temperamenta? In politično življenje? Se počutite na Slovenskem res že v demokraciji - ali pa ste v tem pogledu razočarani?

V Parizu na svojem domu.

Prvič smo šli "na obisk" v matično domovino leta 1978 - in sicer s tremi otroki in mojo mamo. V kratkih treh tednih smo obiskali vse, kar se je dalo. Bolj kot "turiistična skušnja" je to bilo podobno romanju: "romanje v lastne korenine"... Obiskali smo sorodnike ter prijatelje in družinske grobove. Prvi vtisi o Sloveniji so bili povezani s priznanjem in razumevanjem do staršev in vseh prijateljev v Mendози in Argentini na splošno - ki so nam skozi leta predstavljali in orisali Slovenijo skoraj v nekem pravljicnem okolju. Niso se motili, in kar naenkrat smo lažje razumeli njih domotožje. Ker čeravno poznam dokaj sveta, lahko rečem, da kaj takega, kot je Slovenija, je pa res težko najti...

Od takrat smo večkrat obiskali Slovenijo, posebno pa sedaj v zadnjih letih, ko smo bliže in imamo še hčerko v LJubljeni. "Drugačnost" Slovencev me ne moti - sem le odraščal med njimi in mi ni tuja...

Na moje zaznavanje demokracije na Slovenskem pa prav gotov več vpliva naša dolgotrajna skušnja v ZDA kot tista v Argentini. Naj pričnem z dejstvom, da je opaziti veliko napredka od prvega obiska (leta 1978) pa do sedanjosti. Toda brez pomisleka Vam lahko rečem, da imam vtis, da nam na tem področju še veliko manjka. Gre namreč za prav poseben odnos ljudi do države in njenih ustanov. Človek še vedno občuti neko odtujenost. Naši ljudje ne smatrajo vlade - tudi sedanje ne v lastni državi - kot "svojo", marveč nekaj, nad čimer nimajo zadostne ali pa sploh nobene kontrole. Saj v nekem smislu je to razumljivo. Skozi več stoletij je bila Slovincem njihova "vlada" - dobesedno - tuja. Na primer, Dunaj je bil daleč in resnično nedosegljiv. V predvojni Jugoslaviji, če so sploh kaj drugega pričakovali, je bilo teh sanj prav gotovo kmalu konec, ko je hitro prevladal centralizem

in se uvedla diktatura. V zadnjih petdesetih letih je pa vedno bolj jasno, da - med drugim - vseobsežno, stalno in brezobzirno komandiranje "od zgoraj dol", sistematična manipulacija medijev in javnega mnenja ter vedno in vsepovsod prisotne "roke, oči in ušesa" policijskih in obveščevalnih organov vseh vrst - značilnosti časa komunizma na Slovenskem v vseh svojih verzijah - ne samo, da niso pripomogli, marveč so resnično onemogočili ali pa preprečili vsako možnost, da bi v Sloveniji ustvarili novo, drugačno politično kulturo, ki naj bi temeljila na osnovnem principu, da je privolitev vladanih edini možni izvir legitimnosti vsake vlade. Brez tega je nemogoče upati, da se bodo naši državljani počutili kot sestavni, živi in odločujoči del družbe. Razumem, da se kaj takega ne da ustvariti iz dneva v dan, Vam moram priznati, da v tem smislu nisem "razočaran". Sem pa trdno prepričan, da bo pri nas kmalu prišlo do globokih sprememb ravno na tem področju.

Gotovo ste povezani s svojim sorodstvom v Argentini. Kdaj in kako in kolikokrat se srečujete? S kom največ? Si tudi dopisujete?

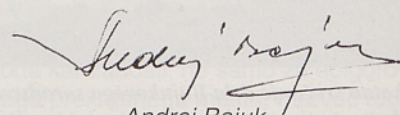
Skozi vsa leta zaposlitve pri Medameriški razvojni banki smo vsaki dve leti obiskovali Mendozo. Namen tega je pripomoči, da se funkcionarji banke in njihove družine čim manj odtujijo deželam, kamor se bodo morali prej ali slej vrniti. Včasih smo pa tudi potovali na svoj račun. Še pred kratkim so tam živeli moji starši. Imam še vedno tri brate in njihove družine. Moja žena ima še očeta, brata in pet sestra z njihovimi družinami. Najini otroci so navezali in še vedno držijo stalne stike z bratranci in sestričnami. Čeprav vedno bolj uporabljamo telefon, sedaj pa še Internet, smo vedno v stiku tudi po pismih.

Ste kaj vključeni v družabno in kulturno življenje pariških Slovencev? Gotovo imate tudi krog slovenskih prijateljev. Kje se dobivate? Ali se zbirate tudi v kaki posebni cerkvi pri nedeljskih mašah?

Povsod, kjer smo bivali, smo iskali stike s Slovenci. Pričenši s Kalifornijo, za časa študijev na University of California, Berkeley, smo obiskovali večinoma belokranjske Slovence, ki so se družili okrog slovenskega duhovnika za izseljence v San Franciscu, pokojnega g. Božidarja Voduška. Še sedaj si z nekaterimi dopisujemo, vsaj za praznike. Potem v mali skupini Slovencev v Washingtonu. Že več let nimajo slovenskega duhovnika, se pa le družijo enkrat na mesec v kapeli Marije Pomagaj v National Shrine pri maši, ki jo daruje dober prijatelj Slovencev, g. Wadas, poljskega izvora. Sedaj pa, kadar utegnemo, sodelujemo pri slovenski maši v Chatillonu, malo izven mesta samega, kjer se stalno zbira lepo število Slovencev.

Če niste že preutrujeni od tega bombardiranja z vprašanji, ali bi hoteli reči nekaj besed našim bralcem?

Bližajo se božični prazniki. Rad bi vsem bralkam in bralcem zaželel, da bi v sreči in miru praznovali skrivnosti Božjega učlovečenja. In seveda, tudi prav srečno No-vo leto!!

Andrej Bajuk

Cucurbita pepo

Bruna Pertot

Vsaka še tako neznatna in na videz nepomembna rastlina je vredna, da jo naše srce ogovori: "Tudi ti?"

Ona, omamljena od tolikšne pozornosti pripre svoje zeleno rastlinsko oko in prikima: "Kako pa, tudi jaz." Tudi ona. Tudi ona je bila poklicana v življenje istočasno s teboj v tej pičici časa in to samo enkrat in potem nič več, zeleni atom v vseobsegajočem božjem računalniku. Koliko skupnega: spočetje, rojstvo, mladost in cvetenje, rojevanje, smrt.

Bilo je v februarju in pritiskal je mraz. Prišla je velika sinica: "O, ko bi dali kaj za pod zob! Toliko vsega imate! Usmilite se!" Okna pa so bila skrbno zadelana in potna. A ne vsa. Eno se je, kot po navadi, odprlo in dobrotna roka je natrosila zvrhano mero dobrot. Toda belo ploščato seme je zdrknilo iz krepeljcev in se zagostilo med dve kamniti plošči. Zaman se je sinica trudila, da bi ga izvlekla. Šla je po drugo. Ponoči je zapihal veter, dvignil preperelo listje in zrahljalo zemljo in zadelal špranjo med kamnitimi ploščami. Kmalu nato je prišel mimo oblak in vse skupaj zalil. Poteklo je natanko tako kot je moralo poteči. Trda lupinica je počila pod pritiskom nabreklih kalčka: seme je klilo, najprej skrivoma pod zemljo, nato še nad njo. Pokazal se je zelen poganjek.

"Kaj bo to? Nič prida, seveda!" je šel kopač nad njo z veliko in težko roko in še težjo motiko.

"Nikar. Saj ne vemo, kaj je. Prav simpatična stvarca."

"Da ne? Tudi prav," se je smejal. "No, no," je majal z glavo in tiho šepetal, da je svet vsak dan bolj neumen in da izpod kamna ni še nikoli kaj pametnega zrastle.

Poletje je bilo mokro. Skoraj ga ni bilo dneva, da se ne bi ali od morja ali dol s Trstenika privalilo kaj črnega in nas namočilo. Majali smo z glavo in bili vsak dan manj veseli ob spoznanju, da pravega poletja ne bo. Ga ne bo in amen.

Rastline pa! Kakor da so ponorele. Pile so in se bohotile, se bohotile in pile. Že v nekaj dneh se je bilka ob kamniti plošči prelevila v ogromne temno zelene in praskajoče liste na dolgih in votlih trna-

stih steblih. Vonj je bil povsem domač in razodeval, da gre za "cucurbito pepo", preprosto povedano: bučo iz družine bučnic. Tudi prav. Komu ni buča všeč? Kmalu je dobila še sestro. Ta pa je bila pogнала izpod starega zidka. Nikoli kaj takega!

Toda to nista bili buči, kakršnih smo vajeni. Rastli sta in rastli, s svojim mesnatim ščetinastim, plazečim se stebлом sta venomer silili v sosesko, kar nekajkrat ju je bilo treba preusmeriti zopet domov in ko bi jima bila dovoljeno, bi se s številnimi viticami in prijemalkami gotovo povzpele skozi okna v hišo in na streho, srečni nad obilico dežja, ki ga je nebo dan na dan zlivalo na zemljo.

V začetku julija se je vzdolž kocinastih lovč in poganjkov razcvело morje zvezdnatih zvonov oranžno rumene barve. "Vidite?" jih je nekaj odščipnila prav tista roka, ki je spomladi hotela rastlino pokončati. "Vidite, ti cveti ne bodo nikoli rodili. Poskusite jih ocvreti!" In tako smo jih ocvrli in pohali. Bili so odlični. "Pa kaj jih ni ocvrta že mama?" je prišlo mimo mene kot zbledel oblaček in neoprijemljiv spomin. In kaj nismo steblo odstranili list in z britvico naredili pri vrhu kratek urez, da smo dobili trobilo? Seveda smo. In potem je bila muzika.

Vseh cvetov pa nismo ocvrli, tako da se je v prav kratkem času pokazal zametek prve bučke: bo zelena dolginka? Bo pisana pegavka, bo zeleno oškropljena pagoda z rdečo kapo, ali bo oranžna krogla z belimi bradavicami in izrastki? Buče ali tivke so vse to. So pa še veliko več. So brez izjeme lepe, zanimive in pestre, okrasne, od najdrobnejše do petdesetkilogramske debeluhe, ki se košati tam po srednji in južni Italiji, kjer je prva dama obdelanih površin.

Pa naj bo velika ali majhna, je prav vsaka polna osvežujoče moči in zdravja, prav nič se ni izpremenila od prvega srečanja s Krištofom Kolumbom, ki da jo je spoznal nekje na Kubi in se zaljubil vanjo. Tam je njena stara domovina. Pa v Mehiki in Texasu. Menda.

Naša "pepo" je dorasla in dozorela, ko se je izcejalo mlačno in deževno poletje: rebrasta in okrogla, sploščena v sredi in oranžna od betakarotena, brez vsake barvne igre in brez rdečega klobuka ne bi v nobenem primeru mogla na nobeno razstavo. A bila je pravi dar. Dar dežja in mokrega poletja, kakor je bila dar lubenica, ki je zrasla na pol brega ali tiste slastne dinje, ki so zorele na smetišču v soseski. Ali to so majhni čudeži. Pogosto se zgodi obratno: da seješ, seješ in zalivaš, a nič. Če pepo noče, noče. Od človeka zahteva bogato in hranilno rastišče in ogromne količine vode, kakor vsa njena številna družina.

Ali naša nam je podarila desetkilogramski plod in še nekaj manjših, ne da bi kaj vprašala in zahtevala zase. Rastlino je oparila in pokončala samo prva pozeba konec novembra. Šele takrat smo se zavedeli njene prave veličine, ko smo izmerili glavno plazečo se vejo: dvajset metrov, brez stranskih pogankov.

"Pepo", buča, tivka, "cuka", tista zimska, oranžna, zdrži v hladnem in suhem prostoru tudi celo zimo. A najbolj slastna je okrog božiča in potem tja do februarja. Pri nas ni zelo v navadi, marsikdo je ne niti povoha. Uh! ti zaviha nos. Ko pa se prikažejo debele oranžne rezine, potopljene v zapečen bešamel, se zasvetijo oči in hvale ni ne konca ne kraja. Je pa še najboljša popečena v stari lončeni kozici v družbi razpolovljenih strokov rdečega česna. Poznavalci nas skušajo prepričati, da se ji v tem primeru najbolj podaja nekaj zribanega ingverja. Ta je pekočega, nekako poprastega okusa in greje. "Zinziber officinalis" - "zenzero" - mu pravijo naši naravni sosedje. Kako lepo: mesnata korenika, ki peče in greje.

Je lepa in bogata ta naša naravna vesoljna človeška miza? Prav nič ne manjka na njej. Je popolna. Je neverjetna. Hvaležni smo zanjo.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da sta ob letošnjem Božiču dva vidna italijanska kulturnika, igravec Vittorio Gassman in pesnik Mario Luzi (morda največji živeči italijanski pesnik) izrazila v katoliškem dnevniku *L'Avvenire* svoje globoko doživljanje tega krščanskega praznika in še posebej svoje občudovanje do osebnosti papeža Janeza Pavla II....
- da je bil ded podpredsednika sedanje italijanske vlade Walterja Veltronija slovenski diplomat Ciril Kotnik, pred vojno uslužben na jugoslovanskem poslaništvu pri Svetem Sedežu...
- da so, kakor izhaja iz slovenskega tiska, vsaj trije slovenski veleposlaniki, ki danes službujejo po raznih evropskih prestolnicah - Juri v Madridu, J. Zlobec v Bruslju in Bekeš v Rimu - bili proti osamosvojitvi Slovenije...
- da je že v imenovanem *L'Avvenire* tajnik stranke Komunistične prenove Fausto Bertinotti izjavil, da sicer ne deli krščanskega prepričanja, da je Kristus središče zgodovine, ker da je zanj to središče razredni boj, a da "morda obstajajo stvari, ki presegajo zgodovino"...
- da so v nekaterih krajih v deželi Furlaniji - Julijski krajini skušali prepovedati postavitve jaslic po šolah, češ da bi to "kršilo nevtralnost državne šole in vplivalo na otroke", a da je prosvetni minister Berlinguer na zadevno vprašanje odgovoril, da je "nedopustno, da bi šolski skrbnik prepovedal postavljati jaslice po šolah"...
- da je v Ljubljani izšel Zbornik ob 30-letnici teološkega tečaja, iz katerega izhaja, da je na tem tečaju doslej skupno nastopilo 388 predavateljev (301 teolog in 87 laikov), ki so imeli skupno 393 predavanj...
- da v slovenskih gozdovih izumira kostanjevo drevo, in sicer zaradi bolezni, ki je bila prinesena iz Azije, zaradi česar te tuje bolezni ni moč zaustaviti...
- da je Škofijska klasična gimnazija v Šentvidu pri Ljubljani izdala novo številko svojega zbornika MEGARON z bogatimi večjezičnimi poročili o življenju zavoda in o šolskih uspehih v letu 1995/96...

Padala za svobodo

Ivo Jevnikar

V rubriki *Iz arhivov in predalov* so bili vsi članki v letniku 1995 posvečeni primorskim padalcem, torej fantom, ki so se med drugo svetovno vojno v ujetništvu v Afriki odločili, da se pridružijo boju za osvoboditev Primorske. Njihova zgodba je junaška in tragična. Namesto da bi čakali na konec vojne, so se s padali ali drugače spravili na zasedeno ozemlje kot radiotelegrafisti, saboterji, tolmači zavezniških misij. Čeprav jih je velika večina prestopila k partizanom in so bili nekateri celo komunisti, je Ozna mnoge že po koncu vojne skrivaj pobila, češ da so zahodni agenti.

V *Mladiki* smo predstavili nekaj doslej neobjavljenih dokumentov iz arhivov slovenske politične policije o teh primerih, zlasti o openskem rojaku Josipu Dolencu, ki je izginil decembra 1945 v Ljubljani, pa tudi o Bojanu Kolerju iz Idrije, ki so ga poleti 1943 ubili slovenski četniki. Objavljenih pa je bilo tudi nekaj izvernih prispevkov preživelih (Cvetko Šuligoj, Stanko Simčič, Ciril Kobal) in drugih pričevalcev (Saša Rudolf, Uroš Šušterič).

Delo in usoda primorskih prostovoljcev pa še zdaleč nista bili razčiščeni in kar kličeta po nadaljnjih raziskavah. Tako se je spet zbralo zanimivo gradivo za več nadaljevanj.

Najprej odmev na omenjeni niz člankov v *Mladiki*, ki sta ga poslala preživela padalca Cvetko Šuligoj iz Gorice in Stanko Simčič iz Bilj. Na primerno priložnost za objavo sta morala precej dolgo čakati, zato se jima opravičujem, obenem pa toplo zahvaljujem za sodelovanje.

TEŽKI SPOMINI

Mnogo se je že pisalo o drugi svetovni vojni. Bolj malo pa o Slovencih, ki so jih Italijani poslali na libijska bojišča v sestavu italijanskih čet. Te vojake so Italijani poslali iz več razlogov, izmed katerih je eden - in morda ne zadnji - ta, da se jih znebijo iz naših krajev, kajti invazija Jugoslavije je bila že davno načrtovana in slovenski življenj je bil v napoto tem načrtom.

Tako se je znašlo v libijskih pustinjah, pomešano z Italijani, precejšnje število slovenskih fantov, oblečenih v italijanske uniforme, oboroženih z (ne posebno kvalitetnim) italijanskim orožjem in uvrščenih v redne italijanske čete. Jeseni 1940 je bila ta armada razporejena skoraj na egiptovski meji in je prodirala proti njej.

Angleži niso sedeli križem rok. General Wavell je zbral armado, ki je bila mnogo manjša od italijanske, vendar veliko bolj oborožena. Z nekaj sunki je razbil italijanske enote in se polastil vse Cirenajke, tako da ga je odbil šele Afrikakorps generala Rommla.

Kaj se je medtem zgodilo? Britanski korpus je zajeto italijansko armado prepeljal v ujetništvo v Egipt. V njej je bilo, kot omenjeno, mnogo Slovencev. Z njimi so v začetku Angleži postopali kot z Italijani. Niso pa Slovenci postopali kot Italijani. Že prve dni novega 1941. leta se je nekaj Slovencev opredelilo za vstop v Poljsko brigado, ki je stražila ujetniško taborišče v predmestju Aleksandrije, imenovanem Agami. Angleži so takoj opazili, da Slovenci izginjajo iz taborišča. Poizvedovali so, kam gredo, in novopečeni bojovníki so se kmalu zopet znašli v taborišču.

Zamisel pa je bila s tem rojena. Kmalu je bila med vsemi Slovenci ena sama misel: "Hočemo orožje, hočemo iti v boj za osvoboditev svoje domovine!"

Angleži so to gibanje bolj težko doumeli (ali pa so se samo delali), dejstvo pa je bilo, da smo Slovenci ostajali v taborišču Agami, medtem ko so Italijane od-

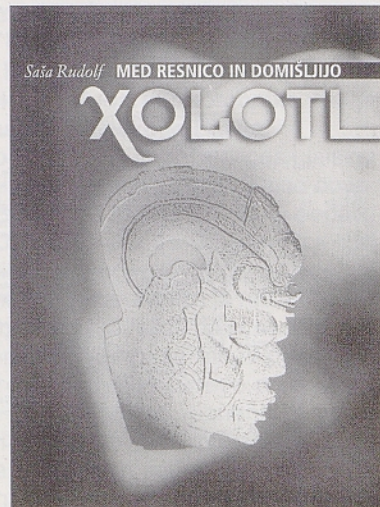
važali v Indijo. Res je šlo z njimi večje število Slovencev, ki pa so se potem večinoma vrnili.

Dogodki so medtem tekli dalje in sile Osi so razkosale Jugoslavijo. Vlada in kralj so pobegnili v London, en del pa je ostal v Kairu.

Nas Slovence so premestili iz taborišča Agami v taborišče Mustafa Barracks v Aleksandrijo. Tam smo bili sami v ograjenem oddelku, medtem ko so imeli Italijani svoje odseke.

Ker je vlada v Londonu potrebovala tudi svojo vojsko, so nas vprašali, ali bi prevzeli jugoslovansko državljanstvo, kar smo mi z veseljem storili. Postali smo državljani Jugoslavije in tako so nas uvrstili v novonastajajočo Jugoslovansko vojsvo na Srednjem Vzhodu. V začetku nas je bilo kakih 150 mož, razporejenih v štiri čete Gardijskega bataljona. Ker med nami ni bilo častnikov, kvečjemu nas je bila četvorica podčastnikov, je bil poveljujoči kader sestavljen večinoma iz častnikov srbske narodnosti. V začetku smo imeli malo težav z jezikom, vendar sta splošna evforija in zagnana mladost to z lahkoto premagala.

S pomočjo Jugoslovanskega odbora iz Italije, saj so dr. Čok,

Platnica knjige Saše Rudolfa *Xolotl*.

očetu, prof. Ivanu Rudolfu (1898-1962), ki je bil v zgodbi o padalcih med glavnimi igralci.

Tako zremo za več Rudolfovih življenjskih podatkov, spoznamo - zlasti iz izmenjave pisem s dr. Ivanom Marjijo Čokom - njegove poglede na medvojni položaj, publicistično delo (v Egiptu je kot Ivan Učenikov izdajal *Bazovico* in *Šotorsko knjižnico*), preberemo pa tudi podatek, da bi se bil smel po vojni vrniti v domovino le pod pogojem, da bi za Ozno vohunil med znanci. Tako se je ustavil v ženinem rojstnem kraju, v Trstu, kamor je iz Ljubljane dobil družino in kjer je postal šolnik, se vključil v Slovensko demokratsko zvezo in postal urednik njenega tednika *Demokracija*.

Iz egiptovskega obdobja je Saša Rudolf objavil v knjigi vrsto dokumentov in fotografij iz očetove zapuščine, kar je dragocen prispevek k osvetljevanju omenjene problematike in lep spomin na primorske prostovoljce.

"Zadatak ... penetriranje u NOVJ i ustanove Federativne Jugoslavije"

Na vrsto dokumentov v zvezi s padalci opozarja mag. Ljuba Dornik Šubelj, ki je zaposlena v Arhivu Ministrstva za notranje zadeve v Ljubljani, v magistrskem delu iz leta 1994 *Oddelek za zaščito naroda za Sloveniji*. Gre za pravi rudnik podrobnih podatkov o ustroju in delu Ozne od ustanovitve (na podlagi Titovih sklepov z dne 13. maja 1944, ki so veljali za vso Jugoslavijo, je v Sloveniji nastajala iz prejšnjih sorodnih struktur junija-avgusta 1944) do konca vojne.

Študija še ni objavljena, zato se avtorici zahvaljujem za možnost, da sem jo prelistal in na podlagi obravnavanih dokumentov in opomb poiskal nekatere izvornike, ki bodo našli mesto v tej rubriki.

Da partijsko vodstvo kljub poudarjanju prijateljstva z zavezniki ni zaupalo primorskim padalcem, izhaja iz številnih dokumentov. Kot nekakšna brezprizivna obsodba pa izzveni dopis, ki ga je 10. septembra 1944 naslovil na Ozno za Slovenijo načelnik Ozne, generallajtnant Aleksandar Ranković, ko govori o infiltriranju angleških agentov v partizanske vrste. S svojim pismom z dne 12. sept. 1944 ga je z drugimi prilogami poslal polkovnik S. Stefanović (oba hrani Arhiv Ministrstva za notranje zadeve, 301-2/ZA, OZNA za Jugoslavijo, I. mapa).

Rankovićev spis na 15 tipkanih straneh opisuje odnos angleških in ameriških obveščevalnih služb in oblasti do jugoslovanskega partizanskega gibanja in vesti o Italijanih, Avstrijcih in Švicarjih, kolikor zadevajo Jugoslavijo.

Pri britanskih obveščevalnih organizacijah, ki se ukvarjajo z Jugoslavijo, opisuje sedem skupin. Na prvem mestu je tista, ki nas tu zanima. Odlomek se v prevodu glasi:

"I. I.S.L.D./Intelligence Service Liaison Department/ - Angleška ofenzivna obveščevalna služba. - Naloga tega urada je ofenzivna špionaža in pošiljanje agentov v sovražnikove vrste, kot tudi prodiranje v NOVJ in v ustanove Federativne Jugoslavije.

Vodja urada je major Miller.

Vodja oddelka za špionažo je kap. S. S. M. Evans. Živel je v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani kot častnikar.

ODELENIJE
ZA ZAŠČITO NARODA / OZNA /
POVERLJIVOSTI NARODNE ODbrane

085375 12.1.44

ODELENIJU ZAŠČITE NARODA ZA

SLOVENIJU

Dostavljamo vam prabrani poverljivi material o angleški i američkoj Obaveš službi i njihovom odnosu prema nama, o odelatnosti četničkih elemenata itd. Ovaj je material strogo poverljive prirode i načelnici Odeljenja su dužni da ga najbrižljive čuvaju. Material vam šaljemo radi upoznavanja pojedinih pitanjima kako bi se mogli pravilnije orijentirati i eventualno preduzeti potrebne mere u radu na vašem terenu.

Na materijalom se mogu upoznati samo šefovi svih Otsjeka, njihovi zamjenici i pomoćnici. Zatim obavezno svi članovi CK i sekretari Oblasnih i Pokrajinskih partijskih rukovodstava. Iz Glavnih Štabova, iz štabova korpusa upoznati samo one rukovodioce za koje načelnik Odeljenja smatra da ih treba upoznati sa spomenutim materijalom.

Materijal se ne smije koristiti za radu štampu, u koliko bi se nešto i koristilo, ne sme se navoditi poreklo materijala niti doslovo iznositi i citirati stvari koje se koriste za štampu. Takođe je umoljavaje ovog materijala kako u celini tako i u izvodima nije dozvoljeno.

Da bi u buduću naši izveštaji ovake vrste bili što potpuniji i da bi se mogli svestranije iskoristiti potrebno je ne samo da nama vi redovno šaljete slične izveštaje već da oni budu što potpuniji i da što više konkretnih podataka iz svih krajeva naše zemlje.

Sart fazizmu - sloboda narodu !

12. IX 1944.

Prilog:

- Broj 1.
- Broj 2.
- Broj 3.

Spremono pismo polk. Stefanovića z njegovim pečatom in s tremi pečati prejemnika.

Ob padcu Jugoslavije so ga zaprli, spomladi 1943 pa zamenjali. Simpatizira z Dražo Mihailovićem.

Glavni sodelavci: kap. Clark, Squadron leader (major) Sayers, kap. Cock - živel v Jugoslaviji.

Ta organizacija je poslala v Jugoslavijo - v Slovensko Primorje Josipa Dolenca, Pavla Kalca, Milana Goloba, Ivana Volariča, Ivana Vremca; na Štajersko Zvonka Jelena; na Koroško pri Kobaridu Potočnika. Nekje v Jugoslaviji so spustili tudi nekega Bevka."

Pravilno angleško ime je bilo Inter Services Liaison Department, kar je bilo le krajevno kritje za Tajno obveščevalno službo (SIS ali MI6). Koliko so ostali podatki točni, je vprašanje. Dejstvo je, da so Dolenc, Golob in Volarič po vojni izginili brez sledu, Jelen pa je padel.

V spremnem pismu polk. Stefanovića je rečeno, da je gradivo strogo tajno in da ga pošiljajo, "da bi se seznanili s posameznimi vprašanji, da bi se mogli pravilneje znajti in morebiti sprejeti potrebne ukrepe pri delu na svojem območju". Z njim se smejo seznaniti le vodje vseh odsekov, njihovi namestniki in pomočniki, obvezno vsi člani Centralnega komiteja in sekretarji oblastnih in pokrajinskih partijskih vodstev, iz štabov korpusov pa le nujno potrebno vodilno osebje.

Novo leto v Društvu slovenskih izobražencev

V Peterlinovi dvorani v Trstu se tudi v novem letu odvija bogata in raznolika kulturna dejavnost, ki jo razvijajo društva s sedežem na Donizettijevi ulici št. 3. Med društvi je gotovo najbolj delavno Društvo slovenskih izobražencev, ki prireja redne ponedeljkove večere s kulturnimi srečanji in družabnostjo. Prvi tak večer v novem letu je bil v ponedeljek, 13. januarja. Predaval je Primož Krečič iz Kopra o radiu, reviji Ognjišče in o mla-

Tomaž Pavšič.

Dr. France Dolinar, dr. Tamara Pečar-Griesser, dr. Janez Gril in Ivo Jevnikar.

dini. Naslednji ponedeljek, 20. januarja, so predstavili študijo "Rožmanov proces", ki jo je izdala založba Družina. O knjigi so govorili predstavniki založbe dr. Janez Gril ter oba avtorja: dr. Tamara Pečar Griesser in dr. France Dolinar.

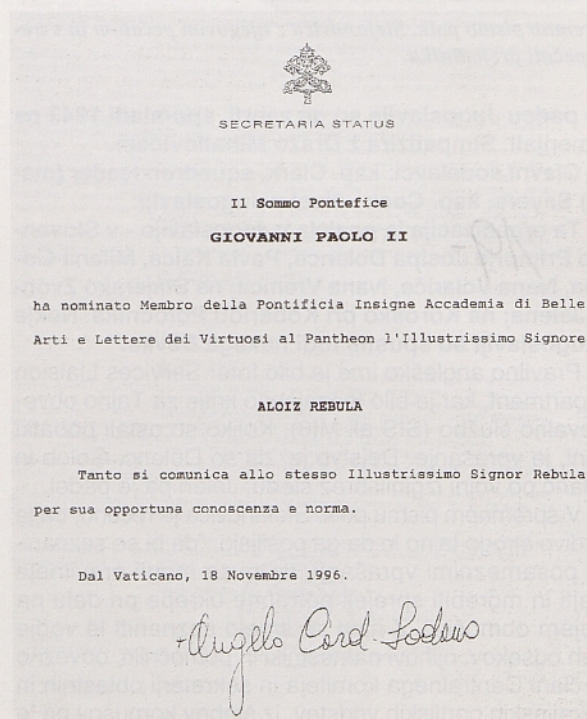
V ponedeljek, 27. januarja, je prikazal planinsko pot po Istri prof. Branko Bratuž, ki je svoje predavanje ponazoril s številnimi diapozitivi. Tudi naslednji ponedeljek, 3. februarja, je DSI posvetil Istri. Podobo slovenske Istre v pesmi in besedi je podala prof. Rožana Špeh. 10. februarja so se v Peterlinovi dvorani spomnili kulturnega dne ob Prešernovem rojstnem dnevu. Slavnostni govornik je bil prof. Tomaž Pavšič, slovenski konzul v Trstu. Za glasbeni okvir je poskrbel pianist Marko Sancin z Mussorskega skladbo Slike z razstave. Na istem večeru pa so razdelili tudi nagrade literarnega natečaja Mladike in priznanja Mladi oder. O obeh pobudah poročamo posebej.

Alojz Rebula v papeški akademiji

Papež Janez Pavel II. je imenoval tržaškega misleca in pisatelja prof. Alojza Rebulu za rednega člana papeške akademije umetnosti in književnosti (Pontificia Insigne Accademia di Belle Arti e Lettere dei Virtuosi al Pantheon), ki deluje v Rimu od leta 1542. V njej je le 50 rednih članov, papež pa jo želi poživiti, da bi ob bližanju tretjega tisočletja v svetu utrjevala nov humanizem.

Primož Krečič.

Nova knjiga p. Rupnika

V veliki dvorani papeške univerze Gregoriane v Rimu so v začetku decembra predstavili novo knjigo jezuita p. Marka Ivana Rupnika, ki predava vzhodno krščansko teologijo na Gregoriani in na Vzhodnem inštitutu ter vodi center Aletti v Rimu, *Dire l'uomo* (Ko rečem človek). Posvečena je razmišljanju o ljubezni in svobodi za razumevanje človeka, ki naj ne bo zgolj racionalno spoznavanje, ki ne dopušča skrivnosti. Predgovor je napisal pravoslavni teolog Olivier Clément, na predstavitvi pa so spregovorili prefekt papeške kongregacije za vzhodne Cerkve kardinal Achille Silvestrini, češki teolog in Rupnikov učitelj p. Tomáš Špidlík, grški pravoslavni teolog Christos Yannaras in italijanski teolog Bruno Forte. Knjigo je izdala založba Lipa pri centru Aletti (Via Paolina 25, 00184 Roma, faks 06-485876, o številnih zanimivih izdajah o teoloških in duhovnih vprašanjih, zlasti v povezavi med krščanskim Vzhodom in Zahodom, je na voljo tudi zelo pregleden katalog).

Dr. Rupnik, ki se je rodil leta 1954 v Zadlogu pri Črnem Vrhu nad Idrijo, je tudi slikar. Z Aleksandrom Iščenkom je imel junija lani večjo razstavo v Sankt Peterburgu.

50 LET ZBRANIH DEL

Ob 50-letnici izhajanja Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev, ki izhajajo pri založbi DZS, so 10. decembra v Ljubljani predstavili zadnjih pet zvezkov. Tako je zbirka, ki jo je začel prvi urednik dr. Anton Ocvirk s Kosovelom, zdaj pa jo ureja predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. France Bernik, dosegla 190 knjig. Javnosti so predstavili 14. (predzadnjo) knjigo zbranih del Franca Saleškega Finžgarja (pisma, urednik prof. Jože Šiferer), 9. knjigo Juša Kozaka (povojna kratka proza, ur. prof. Jože Munda), 6. knjigo Edvarda Kocbeka (Tovarišija, dnevniki od maja 1941 do maja 1942 v rokopisni in objavljeni različici, ur. dr. Andrej Inkret), 4. knjigo Stanka Majcna (nezbrana proza, rokopisi, eseji, spomini na dr. Antona Korošca in na Otona Župančiča, ur. dr. Goran Schmidt) in 3. knjigo Antona Vodnika (povojne zbirke, nezbrane pesmi, ur. France Pibernik).

TONE RUTAR UMRL

V prejšnji Anteni smo poročali o 95-letnici tigrovca Toneta Rutarja, ki je bil izredno zaslužen zbiratelj gradiva o tej narodnoobrambni organizaciji. Le dva tedna po jubileju je 13. decembra umrl v Novi Gorici.

Novi tržaški škof

Msgr. Eugenio Ravignani.

Na svečnico je uradno prevzel tržaško škofijo novi škof msgr. Eugenio Ravignani. Nasledil je škofa Belomija, ki je umrl 23. avgusta lani. Novi škof se je rodil v Pulju 30. decembra 1932, odraščal in delal pa je v Trstu, kjer je bil leta 1955 posvečen v duhovnika. Od leta 1983 do 30. decembra lani je bil škof v Vittoriju Venetu. V nekaj intervjujih in pa v pridigi v stolnici na dan prevzema škofije je poudaril, da želi nadaljevati Belomijevo pastirsko pot. V slovenskem delu pridige je podčrtal odprtost do slovenskih vernikov in razumevanje do njihove problematike. Močno je poudaril željo po edinosti in dialogu v Cerkvi in družbi. Že 2. februarja je za škofovega vikarja za Slovence potrdil msgr. Franca Vončino.

GREMO NA POŠTO

Na Opčinah so 13. decembra predstavili dva učbenika za osnovne šole. Prvega, Veselo s slovenščino, je sestavila Jelka Morato za italijanske osnovne šole v Istri, drugi pa je namenjen otrokom 1., 2. in 3. razreda osnovnih šol v zamejstvu. Kot posebno didaktično pomagalo za zamejske otroke so ga v okviru slovenskega odseka Deželnega raziskovalnega zavoda za eksperimentiranje in pedagoško izpopolnjevanje (IRR-SAE) sestavile Jelka Morato, Lučka Abram, Vesna Sandalj in Stanka Čuk, ilustriral pa Walter Grudina. Na tisk čakata še podobna pripomočka za 4. in 5. razred osnovnih šol ter za srednje šole.

Александр Ищенко
Aleksandr Iščenko

la forza del colore

СИЛА ЦВЕТА

Marko Ivan Rupnik
Марко Иван Рупник

San Pietroburgo
Rossijskij Etnografičeskij Muzej

15-30 giugno 1996
15-30 июня 1996

Российский Этнографический Музей
Санкт-Петербург

Lipa

Katalog z razstave v Sankt Peterburgu.

Na Prešernovi proslavi v Barkovljah so predstavili knjigo pesmi Brune Pertot "Pesmi iz pipe". Prireditelj je bila na sedežu društva Sirena. Na sliki prof. Lučka Susič, avtorica Bruna Pertot in ilustratorica Jasna Merkuš.

IGM O SLOVENCIH

Kot priloga k lanskim 4. številki revije italijanskega Vojaškega geografskega zavoda L'Universo (Istituto Geografico Militare, Via Battisti 10, 50100 Firenze) je izšla pomembna knjižica o narodnih manjšinah in etnično-jezikovnih skupnostih v severni Italiji in na Sardiniji (Le minoranze nazionali e le comunità etno-linguistiche del Nord Italia e Sardegna), ki jo je napisal prof. Pier Francesco Bellinello. Avtor je v prilogi k št. 5 letnika 1992 že predstavil manjšine v južni Italiji. Tokrat je v dodatku še velik in pregleden zemljevid manjšin severne Italije. Tako avtor kot odgovorni urednik poudarjata, kako so manjšine bogastvo, ki ga je treba varovati. Na dobrih sto straneh Bellinello predstavlja južnotirolske Nemce, Slovence, francosko in okcitsansko govoreče skupnosti, Ladince, nemške jezikovne otoke in Katalonce v Algeru.

Čprav je poglavje o Slovencih pisano s simpatijo, je v njem več napak. Zanimivi so podatki o številčni prisotnosti Slovencev v deželi, ki jih je leta 1993 avtor zbral pri posameznih občinskih upravah. Tako je prišel do naslednjih števil: tržaška pokrajina 29.119 Slovencev (10,3 % vseh prebivalcev obravnavanih občin), goriška pokrajina 8.427 (15,8 %), videmska pokrajina 9.336 (43,3 %), skupno torej 46.882, pri čemer govori o nazadovanju v goriški in zlasti videmski pokrajini.

GROMOVA RAZSTAVA

V Tržaški knjigarni so 13. decembra odprli razstavo tržaškega v ZDA delujočega slikarja Bogdana Groma. Za prireditelje je spregovoril Igor Starc, o umetniku pa je govoril kulturni urednik RTV Slovenija Jože Hudeček. Na kitaro je zaigral Marko Feri.

Monografijo o Gromu, ki je bila omenjena v prejšnji Anteni, pa so 12. decembra predstavili v tržaškem muzeju Revoltella. O njej sta spregovorila Giulio Montenero in Luciano Perressinotto.

MANJŠINSKA OPAZOVALNICA

Inštitut za mednarodno sociologijo v Gorici je ustanovil posebno opazovalnico za narodne manjšine. V tej zvezi je že izdal prvi zvezek dela z naslovom Osservatorio delle minoranze etniche europee, I numeri e i luoghi delle minoranze etniche dall'Atlantico al Pacifico (Gorica 1996), ki ga je uredil Luca Bregantini. V njem je kratak prikaz 171 manjšinskih skupnosti.

15 LET KULTURNEGA DOMA V GORICI

Kulturni dom v Gorici je 13. decembra praznoval 15-letnico odprtja s koncertom orkestra mariborske Filharmonije pod vodstvom Borisa Švare. Ob pozdravih in čestitkah je spregovorila predsednica upravnega odbora Kulturnega doma Nada Komjanc. Še pred tem so odprli razstavo 30 goriških umetnikov.

RAZBITJE OF IN PARTIJE V LJUBLJANI

V zbirki Viri, ki jo za Arhivsko društvo Slovenije (Zvezdarska 1, 1000 Ljubljana) ureja dr. France M. Dolinar, je pred novim letom izšel 10. zvezek. Pripravil ga je zgodovinar in arhivist mag. Lojz Tršan z naslovom Razbitje OF in partije v Ljubljani v zadnjem obdobju nemške okupacije. Avtor, ki je že leta 1995 izdal svojo magistrsko nalogo OF v Ljubljani, Organiziranost v času italijanske okupacije 1941-1943, po kratki spremni besedi v celoti in brez opomb objavlja dva dokumenta o "provali" januarja-februarja 1945 v Ljubljani, ko je (domobranska) Politična policija aretirala kakih 300 nasprotnikov. Gre za zapisnik o zaslišanju Leopoldine Mekine (21. februarja 1945) in za Poročilo o KP in OF v Ljubljani (11. aprila 1945). Obe je sestavil takratni referent Nace Čretnik, dajeta pa dokaj zanesljivo sliko ilegalnega dela.

Mag. Tršan, ki navaja vso ohranjeno izvorno dokumentacijo, se v dolgoletnem sporu o tem, ali je bila vodilna aktivistka Leopoldina Mekina v resnici izdajalka, opredeljuje za mnenje, da je bilo uničenje ljubljanskih organizacij OF in KPS tik pred koncem vojne predvsem sad sistematičnega dela policije, izpovedi različnih aretirancev in bogatega arhiva, ki so ga zasegli preiskovalci. O rehabilitaciji govori tudi dejstvo, da je fotografija Mekinove na platnici zanimive publikacije. Temu zgodovinar dodaja še mnenje, da so Mekinovo ubili njeni nekdanji tovariši že po koncu vojne in jo "vrinili" med najpomembnejše žrtve provale, ki so bile pobite 4. maja 1945 pri Turjaku.

AKADEMIKI PITAMIC, UŠENIČNIK IN VEBER "REHABILITIRANI"

Skupščina Slovenske akademije znanosti in umetnosti je 17. decembra soglasno in v celoti posmrtno rehabilitirala tri izmed štirih akademikov, ki so jih iz ideoloških razlogov črtali iz članstva v letih 1945 in 1948. Tako so uradno spet med "nesmrtniki" filozof France Veber (1890-1975), ustavnopravnik Leonid Pitamic (1885-1971) in filozof ter teolog Aleš Ušeničnik (1868-1952). Vsi trije so bili profesorji na univerzi, po vojni pa so ostali v Ljubljani.

SLOVENSKO BOŽIČNO DREVO V VATIKANU

ASSOCIAZIONE INTERNAZIONALE
AMICI DELLA MUSICA SACRA

Fondatore e Presidente: Sen. Ez. Dr. Hans-Albert Guntl

in collaborazione con il
Pontificio Istituto di Musica Sacra

con il patrocinio dell'Ambasciata di Slovenia presso la Santa Sede

Concerto straordinario

in occasione della donazione dell'Albero di Natale per la
Piazza San Pietro da parte della Repubblica di Slovenia

CORO "ANTON FOERSTER"
della Cattedrale di Ljubljana

Quartetto di trombe Gallus
Ljubljana - Slovenia

direttore : **Joze Trost**

CSOSOS

Chiesa di Sant'Ignazio - P.zza S. Ignazio, Roma
sabato 14 dicembre 1996 - ore 21.00

Italijanski spored zbora A. Foerster ob nastopu v Rimu.

14. decembra je bil sijajen slovenski dan v Rimu. Višek je doseglo slovensko romanje v zahvalo za obisk Janeza Pavla II. v Sloveniji. Skoraj 4.000 romarjev je bilo na papeževi posebni avdijenci v avli Pavla VI., pred tem so imeli mašo z državnim tajnikom kardinalom Sodanom pri glavnem oltarju v baziliki sv. Petra, popoldne pa je bila na Trgu sv. Petra slovesna predaja 28 metrov visoke smreke iz kočevskih gozdov, povezana z daljšim slovenskim kulturnim sporedom. Prvič so bili skupaj pri Petrovem nasledniku cerkveni in državni predstavniki. Romanje je vodil mariborski škof msgr. Kramberger, državno delegacijo pa predsednik Kučan. Slovenski obisk v Rimu pa je obsegal še druge točke: maši v cerkvi sv. Janeza Bosca in pri Sv. Pavlu zunaj obzidja, koncert ljubljanskega stolnega zbora Anton Foerster v cerkvi Sv. Ignacija in pa posaditev prekmurske bukve v vatikanskih vrtovih.

PISATELJ CIACCHI UMRL

V Codroipu je 10. decembra umrl tržaški pisatelj Aurelio Ciacchi. Svoje mesto, kjer se je rodil leta 1921, je zapustil, ko se je upokojil kot 50-letni profesor, in se osamil. Pisal je prozo, poezijo in eseje, zadnjih 33 let pa dnevnik.

KNJIGE GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE

Goriška Mohorjeva družba je svojo redno knjižno zbirko za leto 1997 predstavila 13. decembra v Katoliški knjigarni v Gorici, 20. decembra pa v Tržaški knjigarni. V njej so tradicionalni Koledar, ki ga je uredil dr. Jože Markuža, antologija tržaškega pisatelja Milana Lipovca Cesta, reka in ljudje, ki jo je uredila prof. Nada Pertot, dokumentarno-leposlovno delo tržaškega časnikarja Saše Rudolfa Xolotl, Med resničnostjo in domišljijo in pa zbornik David Doktorič, Primorski duhovnik med starim in novim svetom, ki ga je uredila dr. Irene Mislej. V sodelovanju s sestrskima založbama je GMD izdala tudi skupno zgodovino treh Mohorjevih. Goriško je v njej obdelal dr. Branko Marušič.

UMRL DR. IVAN SEDEJ

Dne 24. januarja je nenadno umrl umetnostni zgodovinar, etnolog in umetnostni kritik Ivan Sedej. Rodil se je leta 1934 slikarju Maksimu, doktoriral iz umetnostne zgodovine in diplomiral iz etnologije. Dolgo je delal pri spomeniškem varstvu, nato je bil vodja Jakopičevega razstavišča, zadnjih deset let, do junija 1995, pa je bil ravnatelj Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani. Zaslužen je zlasti za raziskovanje in ohranjanje kmečkega stavbarstva. Napisal je vrsto knjig, razprav in člankov.

20-LETNICA SZSO

Ob 20-letnici uradne ustanovitve Slovenske zamejske skavtske organizacije, ki je povezala takrat že 25 let delujoče slovenske skavte in skavtinje na Tržaškem in Goriškem, je bila 14. decembra v stari cerkvi sv. Ivana in Pelagija pri Sv. Ivanu v Trstu skupna maša za nekdanje in sedanje skavtske voditelje. Sledilo jo družabno srečanje.

35 LET ŠZ OLYMPIE

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici so se 15. decembra spomnili 35-letnice športnega združenja Olympie. Na slovesnosti je govoril predsednik Simon Komjanc, za častnega predsednika pa so imenovali dolgoletnega predsednika in pobudnika združenja prof. Martina Krannerja. Saša Rudolf je predstavil brošuro, ki govori o doslej prehojeni poti združenja, ki jo je s sodelavci pripravil Igor Povše.

EKONOMIJA ODREŠENJA IN PREŽIVETJA

Zgodovinar prof. Peter Vodopivec je 13. decembra v gledališču F. Prešerna v Boljuncu predstavil študijo iz socialne zgodovine tržaške zgodovinarke Marte Verginelle Ekonomija odrešenja in preživetja. Izšla je v knjižnici revije Annales v Kopru, govori pa o odnosu do življenja in smrti v Bregu v 19. stoletju in prvem desetletju tega stoletja.

Božični koncert v štivanski cerkvi so oblikovali zbori Fantje izpod Grmade, dekliški zbor Devin in otroški zbor Ladjica. Z recitacijami so nastopili igralci društva Cerovlje Mavinjinje in režiji Maje Lapornik.

Priznanja Mladi oder

Na Prešernovi proslavi, ki je bila v Peterlinovi dvorani v ponedeljek, 10. februarja, so podelili priznanja Mladi oder za leto 1996. V prvi kategoriji, rezervirani za gledališke igralske skupine, so prejeli priznanja: Dramski odsek prosvetnega društva Štandrež za odrsko postavitev komedije Branislava Nušiča "Žalujoči ostali"; Dramska družina prosvetnega društva Sedej iz Števerjana za igro W.S. Maughama "Temni pajčolan"; Dramska skupina Oder 90 za dramo Franceta Bevka "Krivda"; Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici za odrsko postavitev operete Müllerja in Charella "Pri belem konjičku".

V drugi skupini, v kateri so družine, ki igrajo v sklopu prosvetnih društev, so prejeli priznanja: Mladinska gledališka skupina kulturnega društva Sabotin za odrsko postavitev štirih šaloiger; Igralska skupina Tamara Petaros z Opčin za večkratni nastop na raznih prireditvah in recitalih; Gledališki krožek Slovenskega kulturnega kluba iz Trsta prav tako za večkratno sodelovanje na raznih prireditvah z recitali in igralskimi nastopi; športno-kulturno društvo Cerovlje Mavhinje za gledališko predstavo "Zvon sem slišal pod nebom nocoj".

V tretji kategoriji, rezervirani za najmlajše igralce, pa so prejeli priznanja Mladi oder: Nižja srednja šola Ivan Trinko iz Gorice za lutkovno igrico "Salon Expon"; otroška skupina prosvetnega društva F.B. Sedej iz Števerjana; otroci

prosvetnega društva Hrast iz Doberdoba; otroci prosvetnega društva Rupa-Peč; srednja šola Fran Erjavec iz Rojana in srednja šola sv. Cirila in Metoda od Sv. Ivana v Trstu za predstavo "Bojni zapisi mestnega mulca".

Tekmovanja Mladi oder – lansko je bilo že dvaindvajseto – so hvalevredna spodbuda predvsem za najmlajše, da se z veseljem in pogumom posvečajo odrskemu nastopanju in igranju. Za pobudo sta vredni vse pohvale obe prosvetni organizaciji, ki redno razpisujeta ta natečaj, in to sta Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta v Trstu.

MANJŠINA KOT SUBJEKT

Državni zbor Republike Slovenije, Inštitut za narodnostna vprašanja in Urad Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu je v posebnem zborniku *Manjšina kot subjekt* izdal referate in razpravo na posvetu o odnosih med matico in zamejstvom, ki je bil 29. in 30. junija 1995 v Ljubljani.

POGLEDI ŠT. 12-13

Februarja je dr. Janez Arnež izdal novo, zanimivo številko glasila inštituta *Studia slovenica* (p.p. 28, 1210 Ljubljana-Šentvid) *Pogledi*. V njem so predvsem bibliografski opisi zdomskega tiska, objavljeni pa so tudi biografije, zanimivi starejši članki in dokumenti. Tokrat je na uvodnem mestu prevod izredno laskavega poročila, ki ga je sestavil nadzornik iz Oddelka za izobrazbo Zavezniške komisije za Avstrijo po obisku, ki ga je avgusta 1945 opravil na slovenski gimnaziji v begunskem taborišču Peggez na Tirolskem. Med drugim je zapisal: "Ta šola ohranja, kljub ogromnim težavam, tradicijo najboljše evropske vzgoje in kulture." Zato je med drugim priporočil njeno uradno priznanje.

ŠTUDIJA

MAG. SUZANE PERTOT

V Trstu so 22. januarja predstavili dvojezično študijo mag. psihologije Suzane Pertot J1 proti J2: iskanje referenčnega modela, ki jo je izdal zavod IRRSAE v okviru raziskav o vzgoji in izobraževanju v večjezičnem okolju. Avtorica je preučila odnos slovenskih maturantov v Trstu in Gorici v šolskem letu 1992-93 do rabe jezika.

UMRL SKLADATELJ

JOŽE OSANA

V Torontu je 21. decembra umrl skladatelj, pianist in glasbeni publicist Jože Osana. Rodil se je 26. avgusta 1919 v Ljubljani in tam doštudiral primerjalno književnost (1943). Glasbo je študiral v Ljubljani in Italiji, od koder se je leta 1948 izselil v Argentino, leta 1971 pa v Kanado. Tam je bil organist v slovenski župniji Brezmadežne s čudodelno svetinjo. Leta 1951 je objavil tehtni esej o glasbi *Musica perennis*. Med njegovimi številnimi skladbami pa je najbolj priljubljena nekakšna zdomska himna Slovenija v svetu.

ZAPISNIK

komisije 25. literarnega natečaja Mladike

Komisija 25. literarne nagrade Mladika se je sestala 4. februarja 1997 na sedežu Slovenske prosvete v Trstu in pregledala 112 prispevkov, ki so prišli iz vseh slovenskih pokrajin, iz matične domovine, zamejstva in zdomstva. Komisija je prebrala in ocenila vse novele in pesniške cikle in ugotovila, da so prispevki na taki višini, da lahko podeli vse tri nagrade za prozo in poezijo.

PROZA

Za prozo prejme prvo nagrado novela "**Pomladni sprehodi**", ki je prispela s psevdonimom **MAI**. Avtorica je z zdravim realizmom opisala dva sprehoda v Montrealu in ob Krki. V obeh gre za podoživljanje narave, za sočen in živ razgovor. V prvem za zločin, v drugem za srečanje s kmetom iz sosese, ki ga avtorica ne pozna več, ker živi v Kanadi. Pisateljica je doživeto in umetniško prepričljivo opisala razliko med domovino in tujino. Avtorica je **Irma Marinčič Ozbalt**.

Drugo nagrado prejme novela "**Srečanje**", ki je prispela s psevdonimom **SAM**. Novela prikazuje tragedijo družine, v kateri je oče pretepal sina in hčerko. Neke noči se je ubil z avtom in družina se je razletela. Po več letih je on pri slovenski policiji, ona pa tihotapi heroin. Odpeljejo jo v Italijo, ker je imela dvojno državljanstvo. Žalosten sodoben motiv je izpeljan spretno in dinamično. Avtorica je **Tarcisia Galbiati** iz Ljubljane.

Tretjo nagrado prejme novela "**Križišče**", ki je prispela pod psevdonimom **ROŽA V LASEH**. Novela opisuje življenje v milijonskem mestu v Avstraliji, nastopajo star delavec in mati z odraščajočo hčerko brez vrasčenosti v novo domovino in odtrgani od stare. V noveli je prikazana etična praznina okolja. Avtorica je **Katarina Mahnič** iz Avstralije.

Komisija je sklenila, da priporoči uredništvu za natis še naslednje novele: Tone Gorjup iz Victorie v Avstraliji: "Tja čez"; Borivoj Repe iz Ljubljane: "Astralni pogreb"; Magdalena Cundrič z Jesenic: "Njena zadnja priložnost"; Manka Kremenšek iz Ljubljane: "Se še spominjaš?"; Katarina Mahnič iz Melbourn v Avstraliji: "Skok".

POEZIJA

Prvo nagrado za poezijo prejme cikel desetih šavrinskih pesmi, ki so prispela s psevdonimom **6940**. Pesmi opevajo kraje, ljudi in običaje in dobro podajajo ljudsko življenje z dragocenim spominom in narečnimi vložki. Avtorica je **Pina Pištan** iz Dragonje pri Sečovljah.

Drugo nagrado prejme cikel devetih pesmi, ki so prišle pod šifro "**O trtah**". Pesmi zajemajo pokrajino od Gonarsa do Benetk. Misli so jasne, izraz svež, nov in kratek. Avtor je **Iztok Kodrič** iz Rogatca.

Tretjo nagrado prejme cikel pesmi z naslovom "**Vijoličast krep papir**", ki opevajo vsakdanje stvari s pristnimi pesniškimi momenti in s pravim humanističnim občutjem. Avtorica je **Miša Shaker** iz Ljubljane.

Komisija priporoča za objavo še pesmi "S poti proti domu" Marjane Srčič z Jesenic in "Rdeče zimsko sonce" Vide Bogataj iz Šentvida pri Lukovici.

V Trstu, 3.2.1997

NABREŽINA SKOZI STOLETJA

V župnijski dvorani v Nabrežini so 25. januarja predstavili zbornik razprav *Nabrežina skozi stoletja*. Izdalo ga je domače Slovensko kulturno društvo Igo Gruden. Avtorji vsestransko predstavljajo bogato zgodovino svojega kraja in organizirano slovensko življenje.

30 LET ŠD SOKOL

Športno društvo Sokol iz Nabrežine je 8. decembra praznovalo v telovadnici pri Briščikih svojo 30-letnico. Na slavnosti je govoril predsednik Niko Pertot, priznanja pa so podelili zaslužnim športnikom in odbornikom. Že nekaj dni prej pa so predstavili posebno jubilejno knjigo.

PREŠERNOVE PROSLAVE

Na predvečer praznika slovenske kulture, 7. februarja, so v Ljubljani podelili Prešernove nagrade. "Veliki" nagradi sta prejela pesnik Niko Grafenauer in slikar Emerik Bernard, nagrade iz sklada pa kostumografinja Bjancka Adžić Ursulov, skladatelj Alojz Ajdič, pisateljica Maja Novak, režiser Matjaž Pograjc, igralec Jernej Šugman in kipar Tugo Sušnik. Slavnostni govornik je bil lanski nagrajenec Vojko Vidmar.

Skupne Prešernove proslave v zamejstvu, ki jih prirejajo Zveza slovenskih kulturnih društev, Zveza slovenske katoliške prosvete in Slovenska prosveta, pa so bile v znamenju 90-letnice tržaškega slikarja in grafika Lojzeta Spacala. Njegovi razstavi so odprli 6. februarja v Kulturnem domu v Trstu in 8. februarja v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici. Tretja je napovedana v Špetru.

PUST

V soboto, 8. februarja, je bil na Opčinah 30. kraški pust, ki je ob čudovitem vremenu privabil 20.000 gledalcev. Med osmimi vozovi je prvo mesto odnesla Bazovica, drugo Doberdob, tretje Sv. Križ.

Naslednjega dne pa je bil v Savodnjah prvi pustni sprevod v priredbi goriških društev. Med sedmimi sodelujočimi so prva mesta odnesla kulturna društva Oton Župančič iz Štandreža, Skala iz Gabrij in Briški grič iz Števerjana.

UMRL W. NOWOTNY

Konec januarja je v Celovcu v 73. letu starosti umrl predsednik Društva koroških pisateljev Walther Nowotny. V zadnjih desetletjih, kar je živel na Koroškem, je bil vodja gledališč v Beljaku in Celovcu ter sodelavec kulturnih oddaj celovškega radia. Bil je med pobudniki mednarodnih pisateljskih srečanj na Brezah.

PROF. DAPIT O REZIJU

Prof. Roberto Dapit je izdal novo jezikoslovno delo o Reziji, in sicer o krajevnih imenih dveh vasi (Aspetti di cultura resiana nei nomi di luogo, Area di Solbica/Stolvizza e Körto/Coritis). Na tamkajšnjem županstvu ga je 16. decembra predstavil prof. Pavle Merku, pozdravne besede pa je izrekel župan Luigi Paletti.

NOVA KNJIGA MARIA GARIUPA

Župnik iz Ukev Mario Gariup je izdal že enajsto, v italijanščini pisano knjigo o krajevni zgodovini Kanalske doline. V Beneški palači v Naborjetu so 29. decembra predstavili študijo o rudnikih železa in mangana nad Ukvami Le miniere di Ugovizza - Monte Cocco, Poludnig, Bucholzgraben. Izšla je pri čedajski zadrugi Dom.

TISK IN POLITIKA V JUGOSLAVIJI (1918-1941)

Pod tem naslovom je v zbirki Media, ki jo izdajata Katedra za novinarstvo Fakultete za družbene vede Ljubljanske univerze in Društvo novinarjev Slovenije, izšla študija Smilje Amon. Avtorica razkriva vlogo slovenskega časopisja pri oblikovanju slovenske politične in kulturne javnosti v stari Jugoslaviji.

VOMBERGAR V LJUBLJANI

Šentjakobsko gledališče v Ljubljani je konec lanskega leta postavilo na oder komedijo Jože Vombergarja Voda. To je bila menda prva ponovitev po vojni in domovini, saj je dramatik emigriral in leta 1980 umrl v Argentini. V gledališkem listu so o njegovem predvojnem (tudi radijskem) in povojnem ustvarjanju objavili sestavka Tarasa Kermaunerja in Pavlinke Korošec Kocmur.

UMRL MSGR. JOŽEF ŽORŽ

V Gorici je 10. januarja umrl upokojeni župnik in dekan msgr. Jožef Žorž. Rodil se je 19. oktobra 1915 v Dornberku, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1938 v Gorici. Služboval je v Komnu, Mirniku, Mavhinjah-Sesljanu, od leta 1960 do 1993 pa v Štandrežu, kjer je med drugim poskrbel za novo župnišče, za izgradnjo prosvetnega doma Antona Gregorčiča in za poslikavo cerkve, kar je opravil Tone Kralj.

TISCHLERJEVA NAGRADA

18. Tischlerjevo nagrado sta Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza 23. januarja v Celovcu podelili narodni delavki Micki Miškulnik, ki je povsod prisotna, ko gre za stvar koroških Slovencev, med drugim pa je bila pobudnica in je urednica priloge Našega tednika Naš upokojenec.

UMRL PROF. GOJMIR BUDAL

V bolnišnici na Obelisku nad Trstom je 5. februarja po daljši bolezni umrl prof. Gojmir Budal. Rodil se je 10. aprila 1922 v Idriji, iz zgodovine in zemljepisa je diplomiral v Ljubljani, na lepolovni fakulteti pa še v Trstu. Poučeval je na slovenskih šolah in napisal zanje več učbenikov. Kot geograf je sodeloval z univerzo v Vidmu, strokovno pa se je ukvarjal tudi z zamejsko toponomastiko.

SEVERJEVA NAGRADA ZA JURCA

Član Slovenskega stalnega gledališča Vladimir Jurc je decembra prejel Severjevo nagrado za igralske dosežke v slovenskih poklicnih gledališčih, in sicer za vlogo Schloma Herzla v Taborijevi drami Mein Kampf, ki jo je v Trstu režiral Boris Kobal. Drugo nagrado je prejela Bernarda Oman iz Prešernovega gledališča v Kranju.

DAN EMIGRANTA

V čedajskem gledališču Ristori je bil 5. januarja tradicionalni, že 35. Dan emigranta. Posvetili so ga spomenu kulturnega in političnega delavca Izidorja Predana. Govorili so župan iz Srednjega Claudio Garbaz, občinska odbornica za kulturo Elisa Sinosich iz Čedadada in pa predsednik deželne vlade Furlanije-Juljske krajine Giancarlo Cruder. Kulturni program o oblikovali Beneško gledališče z igro Beneška ojcet v režiji Alda Klodiča, učenci dvojezičnega šolskega centra v Špetru in pevška skupina Beneške korenine.

UMRL DR. V. SCHMIDT

Decembra je umrl v Ljubljani bivši dekan Filozofske fakultete, zgodovinar slovenskega šolstva in pedagogike dr. Vlado Schmidt. Rodil se je leta 1910.

SLOVENSKO-ITALIJSKI ODNOSI 1945-47

Zgodovinarica Nevenka Troha, ki je zaposlena v Arhivu Republike Slovenije in je med drugim članica mešane slovensko-italijanske komisije zgodovinarjev, je oktobra lani postala doktorica zgodovinskih znanosti z disertacijo o slovensko-italijanskih odnosih v nekdanji Coni A v letih 1945-47.

SERGIJ PAHOR NOVI PREDSEDNIK SSO

Svet slovenskih organizacij je imel 7. decembra redni občni zbor, na katerem je končala svoj dolgoletni predsedniški mandat Marija Ferletič. Na seji novega vodstva je bil 19. decembra izvoljen za predsednika Sergij Pahor iz Trsta, podpredsedniki pa so Marij Maver za tržaško, Janez Povše za goriško in Giorgio Banchig za videmsko pokrajino.

Sergij Pahor se je rodil 17. novembra 1934 v Trstu, zaposlen je kot časnikar na radiu-televiziji Trst A, že 20 let je predsednik Društva slovenskih izobražencev, še dlje pa je tudi v uredništvu naše revije.

TRINKOV KOLEDAR

Trinkov koledar za leto 1997, ki so ga uredili Živa Gruden, Lucia Trusgnach in Marino Vertovec, obsega več kot 230 strani, krasijo pa ga likovni vložki z ikonami Pasquala Zuanelle. Ob ostalem gradivu objavlja slovensko bibliografijo videmske pokrajine za leta 1990-96, ki sta jo sestavili Ksenija Majovski in Magda Pavlič Maver.

UMRL DUHOVNIK IVAN KOBAL

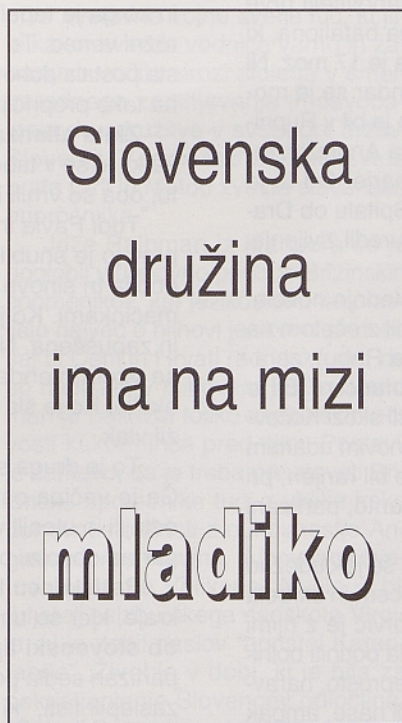
V bolnišnici v Šempetru pri Novi Gorici je 11. januarja umrl 78-letni duhovnik Ivan Kobal. Imel je prometno nesrečo. Na zloglasnem tolminskem procesu leta 1952 (aretiran je bil v Kobaridu že 9. junija 1951) je bil z drugimi duhovniki obsojen na 18 let zapor zaradi vohunjenja za Vatikan. Presedel je devet let, nato je služboval v obeh Trebušah, Ročah, Črnem vrhu, Zavrnatcu in na Vogrskem. Tam so mu 14. januarja pripravili veličasten pogreb, ki ga je vodil koprski škof Piriš. Med govorniki, ki so se od njega poslovili, je bil tudi sotrpin iz komunističnih zaporov Jožko Kragelj, ki je jasno in odločno opozoril na dejstvo, da je partija tudi na Primorskem izvajala revolucijo - med vojno in po njej. Za žrtve tolminskega procesa je zahteval popolno rehabilitacijo. Pri tem je omenil, da je Vrhovno sodišče v Ljubljani 10. julija 1996 razveljavilo obsodbe in predalo gradivo okrožnemu sodišču v Novi Gorici, da uvede novo sojenje in razglasi neveljavnost tolminskih sodb, vendar se to še ni zganilo.

TRI RAZSTAVE MARIA MAGAJNE

Ob nedavni 80-letnici fotografa in fotoreporterja Maria Magajne so 17. januarja odprli tri njegove razstave na Opčinah. V Domu Brdina so bile na ogled podobe prvih povojnih let na Tržaškem, v Finžgarjevem domu so bila dokumentirana srečanja rajnega škofa msgr. Bellomija s Slovenci, v Prosvetnem domu pa je bila na ogled slovenska obala od Štivanja do Barkovelj. Vse tri razstave so odprli s kulturnim sporedom in nagovori.

DOM IN SVET 96

Pred koncem lanskega leta je izšel v Mariboru deveti zbornik Dom in svet, ki ga ureja prof. Stanko Janežič. Gradivo na več kot 260 straneh je po že utečenem običaju razdeljeno v pet sklopov, tudi tokrat pa sta primerno zastopana tudi zamejstvo in zdomstvo.

ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE 10

Decembra je redno izšel 10. zvezek Enciklopedije Slovenije, ki obsega 834 gesel od Ptuj do Savnik. Glavni in odgovorni urednik je zdaj Dušan Voglar, ta zvezek pa je uredila Alenka Dermastia. Izšel je v nakladi 20.000 izvodov.

KNJIGA O NADŠKOFU SANTINU

Pri založbi MGS Press (Via Sara Davis 101, 34135 Trst) je konec lanskega leta izšla dobrih 400 strani debela knjiga o nekdanjem tržaškem nadškofu Antoniu Santinu (Santin, Testimonianze dall'archivio privato). Avtor dr. Sergio Galimberti je pregledal Santinov zasebni arhiv, ki ga hrani njegov zadnji tajnik prof. Ettore Malnati in ki je začel nastajati, ko je škof leta 1952 tožil zgodovinarja Gaetana Salveminija. Ta je bil namreč zapisal, da je bil Santin pred vojno sredstvo fašizma za raznarodovanje Slovanov. Processa ni bilo zaradi amnestije, vendar se je v 27 fasciklih takrat in pozneje nabralo več tisoč dokumentov iz obdobja 1932-78. Galimberti predstavlja njihovo vsebino po sklopih, pri čemer imajo osrednje mesto odnosi s Slovenci in Hrvati, s partizani, dalje fojbe in komunistično nasilje, istrski begunci, razmejitev. V drugem delu je objavljenih sto izbranih dokumentov, ki v marsičem potrjujejo Santinovo temeljno nerazumevanje Slovencev.

BOŽIČNI KONCERTI

V božičnem času se je zvrstilo veliko božičnih koncertov. Tradicionalni božični koncert Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je bil 12. januarja v stolnici sv. Justa. Nagovor Pavleta Merkušja je prebral nečak Igor Merku, peli pa so združeni zbori, mešani zbor Jacobus Gallus iz Trsta pod vodstvom Janka Bana in ženski zbor Glasbene matice iz Trsta pod vodstvom Tamare Stanese.

30 LET DOMA

Kulturno verski štirinajstdnevnik Dom iz Čedada je 27. decembra z mašo v cerkvi sv. Kvirina v Špetru praznoval svojo 30-letnico. Pridigal je odgovorni urednik prof. msgr. Marino Qualizza. Na srečanju, ki je sledilo, so čestitali urednikom predsednik deželne vlade Cruder, predsednik Sveta slovenskih organizacij Sergij Pahor, konzul v Trstu Tomaž Pavšič in drugi.

Ob novem letu je Dom izdal tradicionalni Beneški koledar, v knjigi pa je izšel nekdanji odmevni podlistek o povojnem protislovenskem delu Gladia in njegovih tajnih polvojaških predhodnikov v Benečiji.

Ivan Korošec: Beli spomini

Pred kratkim je izdal Ivan Korošec iz Buenos Airesa novo leposlovno knjigo **Beli spomini**. Izšla je pri založbi Ilex v Ljubljani in je njegova 7. leposlovno-spominska knjiga. V njej je na 178 straneh 38 novel, črtic, spominskih zapisov in krajših črtic iz vojnega in povojnega pisateljevega življenja. Vse so polne ljubezni do slovenske domovine, ki je prepuščena italijanskemu in nemškemu okupatorju in komunistični partiji, ki uvaja ljudsko revolucijo in oblast z ognjem in mečem.

O tem pravi pisatelj: "Rad bi prikazal srce in dušo drznega, odločno zavednega slovenskega fanta iz tistih težkih dni naše zgodovine, v katerih je vzklopela narodna zavest tako močno, da je zabrisala tedanja nasprotja in sovraštva za skupno skrb in pomoč razkosanemu, nezavarovanemu, osamljenemu narodu. Ko je KP izrabila stisko okupiranega naroda za svoje revolucionarne namene, se ji je slovenski fant odločno uprl. Ideja Bog - narod - domovina je bila močnejša od nasilja."

Pisatelj je bil 17. maja 1942 med ustanovitelji prve ilegalne narodne organizacije Štajerskega bataljona, ki je nastal na Gorjancih pod Dolžem, štel pa je 17 mož. Ni se želel bojevati s partizani in Italijani, vendar se je moral z obojnimi, ker so ga napadali. Pozneje je bil v Rupnikovem udarnem bataljonu, po vojski so ga Angleži izročili partizanom, da so ga odpeljali v Teharje. Od tu je pobegnil, se vrnil na Koroško, študiral v Spitalu ob Dravi in od 1949 v Argentini, kjer si je potem uredil življenje. Ves čas je tudi pisal in kulturno deloval.

V knjigi **Beli spomini** so važnejše naslednje novele: **Fata morgana** je balada o Jerneju, ki je bil z očetom na Rabu, potem pri partizanih (oče je umrl na Rabu), zaradi partizanske krutosti je pobegnil k domobrancem. Bil je v Rupnikovem udarnem bataljonu. Ko so šli skozi Kočevski Rog, so se pomotoma udarili z Mečaninovim udarnim bataljonom in veliko jih je padlo. Jernej je bil ranjen, pri Koprivniku so ranjence naložili na ambulanto, partizani so jo napadli in vsi ranjenci so zgoreli.

Irena je novela o kmečkem dekletu, ki se je čudežno rešila iz goreče hiše, zbežala k domobrancem in skrbela za ranjence. Dvakrat jih je rešila smrti: prvič je z njimi prebrodila naraslo Krko, drugič je pomagala poriniti bolniški vlak preko avstrijske meje. Dekle je preprosto, naravno in polno življenjskega poguma, ne misli nase, ampak samo na druge.

Poslednja pesem je polna človečanskih čustev, medčloveške ljubezni in žalovanja za mrtvim nasprotnikom. Domobranski poveljnik je v boju ustrelil partizanskega oficirja, sedel poleg njega in razmišljal: "Škoda te je fant, če bi me počakal, sicer pa, morda bodo že jutri podrli mene, pa vendar sva oba brez greha: ti in jaz. Morda celo z istimi ideali, z istim hrepenenjem: velika, svobodna Slovenija, in vendar sva sovražnika, prekleta revolucija!"

Pisatelj sedi v Argentini ob reki La Plata, ko se pripravlja nevihta, in pred oči mu pride Cerknisko jezero, ko se je nad Javornikom pripravljala huda ura. Tedaj so jih poslali v hribe nad Idrijo: "Ko so prišli na vrh, jih je pozdravilo pomladno sonce. Vsakega posebej je poljubilo. V tisoč kristalih so se kopale rosne trave. Po rožmarinu in nageljnih je dišalo, po mladi praproti in resju. Nekje za bregom se je oglasil kos."

Sredi te idile pa so zagrmeli streli in bombe, kot bi stresal točo, in grmelo, da se je treslo ozračje. "Juriš, huraaaa!" se je utrgalo z obeh bregov - krajši spopad in Drago je našel mrtvega partizanskega oficirja in mu je bilo žal zanj. Pisatelj zna tako občuteno in doživeto poustvariti naravno lepoto in pomladno cvetenje, da še spopadu in smrti odvzame kruto tragičnost.

Več novel je zajetih iz taborišč po vrnitvi v Jugoslavijo. Pod novelo **Rožni venec** je napis (Resnična zgodba). Stane je bil v taborišču, četni komisar ga je spoznal, in ko ga je tepel, mu je raztrgal srajco. Pod njo je visel rožni venec. To ga je tako pretreslo, da ga je rešil: oba sta postala duhovnika. Preprosta zgodba, vendar napisana tako prepričljivo in prisrčno, da bralca gane.

Zlata alianza (poročni prstan) je zgodba o Vinku in Zinki, ki se v taborišču poročita, da bi šla skupaj po svetu, oba so vrnili in sta končala v Kočevskem Rogu.

Tudi Pavla in Stane sta se poročila v taborišču, čeprav jo je snubil poljski častnik Ignacij. V Argentini sta dobila tri sinove, vsi trije so se potujčili in poročili z domačinkami. Ko ji je umrl še mož, je ostala Pavla sama in zapuščenena. Našel jo je Poljak in jo pregovoril, da sta se vzela, vendar se ni znala več vživeti v družino in okolje. Ko je šla zamišljena preko železnice, jo je povozil vlak.

To je druga stran "slovenskega čudeža" v Argentini. Če je večina ostala zvesta slovenstvu, so se nekateri odtujili in utonili v tujem jezikovnem morju. Pisatelj nikogar ne obsoja, pripoveduje stvarno in nepristransko.

Proti koncu knjige je nekaj črtic, v katerih je opisal kraje, kjer so umrli domobranci. Značilna je še **Sprava ob slovenski lipi**, kjer pravi, da bosta domobranec in partizan sedla pod lipo sprave in si podala roko. Oba so zaslepili tisti, "ki so se naju polastili, ki so ukradli najin idealizem":

Knjiga **Beli spomini** Ivana Korošca je prepričljivo leposlovno delo, nov uspeh v njegovem leposlovnem ustvarjanju. Prijetno učinkuje njegova široka odprtost do ljudi in dogodkov, ki jih opisuje in poustvarja, njegova navezanost na naravo, ki jo zna prenašati v knjigo z vsemi njenimi barvami in vonjem. Ljudje so živi in nazorni, izrezani iz resničnega življenja, dobri in pošteni, zavedni Slovenci. Knjigo je posvetil "Mojima dvema otrokoma":

Dom in svet - Zbornik 1995

Pri Slomškovi založbi v Mariboru je izšel **Dom in svet – Zbornik 1995** – 8. knjiga – Ob 50-letnici zadnjega letnika revije Dom in svet in konca druge svetovne vojne. Uredil ga je dr. Stanko Janežič, izdal pa Konzorcij Doma in sveta, v katerem so predstavniki domovine, zamejstva in zdomstva.

Dom in svet je ustanovil v Ljubljani dr. Frančišek Lampè, teolog, prof. dogmatike in ljubljanskem bogoslovju, pisec številnih znanstvenih knjig, urednik Doma in sveta od 1888 do smrti leta 1900. Sprva je bil Dom in svet "belosrajčnik", ker ni imel platnic, in Finžgar pravi, da so se študentje sramovali sodelovati v njem, tako skromen je bil. Počasi pa se je razvil v najboljšo slovensko leposlovno in znanstveno revijo, zlasti jo je dvignil urednik dr. Izidor Cankar, ki je pritegnil najboljše tedanje pesnike in pisatelje, od Ivana Cankarja in Frana Saleškega Finžgarja do Ksaverja Meška, obeh Vodnikov in številnih drugih, ki so ustvarjali slovensko kulturo do leta 1944.

Po drugi svetovni vojni leta 1945 je nova oblast zatrla vse revije in ustanovila svoje. Dom in svet ni smel in ni mogel več pognati, zato je začel dr. Stanko Janežič namesto revije izdajati zbornik, ki izhaja enkrat na leto in je dosegel lani osem knjig.

Zbornik je zelo bogat in pisan, razdeljen v pet zaokroženih sklopov, ki so jih napolnili bogoslovni profesorji, pesniki in pisatelji vseh treh Slovenij in strokovnjaki z različnih področij. Tako bo vsak bralec našel tisto, kar ga zanima in privlači.

V prvem razdelku Vrednote in čas govorita Drago Ocvirk in Anton Stres o medsebojnem spoštovanju ter o spoštovanju človekovih pravic in pravic manjšin – kar je pogoj varnosti v Evropi. Marija Kržič išče kažipota v tretje tisočletje, Stanko Janežič pa je objavil pridigo, ki jo je govoril na svoji zlati maši. Marta Filli je intervjuvala pesnika Vinka Beličiča, ki živi na Opčinah, gleda v domovino in zamejstvo

in ima "srce, veliko za dve domovini".

Raznovrstne so pesmi in novele, ki so jih napisali avtorji iz vse Slovenije, iz Japonske (Vladimir Kos), iz Indije (Jože Cukale), iz Argentine (Franc Papež, Stanko Kociper), z Dunaja (Milena Merlak in Lev Detela).

V razdelku Pogledi na književnost in umetnost najprej prof. Janko Jež predstavlja Brižinske spomenike in sveta brata Cirila in Metoda. Drži se ugotovljenih dejstev, vendar sklepa s preveliko pohvalo, ko piše: "Lahko z Jarom Dolarjem sklenemo, da so bili Brižinski spomeniki za Slovence ves čas njihove trpke zgodovine do konca prve svetovne vojne svetla luč, ki jih je kakor zvezda vodnica varno in zanesljivo vodila skozi stoletja v smeri narodnega zedinjevanja in osvobajanja do združitve v svobodni državi Sloveniji. Ves ta čas sta bila sveta brata Ciril in Metod zvesta slovenska priprošnjaka."

Jože Rajhman iz Maribora se je poglobil v duhovno podobo Brižinskih spomenikov, ker jezikoslovci razpravljajo največ o njihovi jezikovni podobi, saj bi Čehi in Hrvati radi dokazali, da so napisani v njihovem jeziku. Rajhman je nakazal toliko vsebinskih novosti kakor nihče pred njim. Postavil je zahtevo, da je treba preučevati Brižinske spomenike tudi z vidika irske duhovnosti, zlasti z duhovnostjo Anglosaksonca Alkuina, duhovnega svetovalca Karla Velikega. Alkuin je bil prijatelj salzburškega nadškofa Virgila, ki je dobil naslov "apostol Karantanije". Živel je v dobi, ki je bila za pokristjanjenje Slovencev odločilna. "Četudi Brižinski spomeniki v sedanji obliki niso nastali v njegovem času, pa so gotovo nastali v duhovnem ozračju, ki ga je ustvaril Alkuin s svojimi pismi, delno tudi s svojimi spisi."

Posebnost irske pobožnosti je tudi molitev z imenom "Lorica" (oklep). V Brižinskih spomenikih najdemo klasično obliko te "Lorice" v sklepnem akordu tretjega spomenika: "Kristus, sin božji, ki si izvolil priti na svet, da

bi grešnike otel iz oblasti hudiča, obvaruj me vsega hudega in ohrani me v vsem dobrem." Sklepni verz molitve se izraža v metrični obliki, v poznejši dobi v rimi. Prof. Jože Pogačnik je v zadnjem verzu tretjega spomenika odkril strukturo slovanske "dvodelne dolge pripovedne vrstice". Ob tej Lorici so še drugi vrinki v besedilih Brižinskih spomenikov, ugotavlja Rajhman. Njegov članek bi bilo treba razširiti med naše študente in izobražence.

Marjan Smolik analizira staro cerkveno književnost na Slovenskem od 16. do 19. stoletja. Protestantske knjige so bile po svoji vsebini večinoma verske, prenehale so v osrednji Sloveniji leta 1595, vmes pa je izšlo že nekaj katoliških knjig. Toda šele v 18. stoletju je pognala prava katoliška književnost, najprej v pesmaricah, npr. Ahacij Steržinar, Franc Mihael Paglovec, pridigar Jernaj Basar in vsestranski ustvarjalec oče Marko Pohl. V 19. stol. je med molitveniki najpomembnejša Baragova **Dušna paša**. Tedaj so dobili Slovenci knjige, ki so zadovoljevale vse versko in cerkveno življenje.

V tem razdelku je prof. Jože Pogačnik analiziral Dom in svet v slovenski književnosti, Katja Mihurko pa govori o filmski umetnosti v esejih v Domu in svetu. Janes Gradišnik se sprašuje, ali slovenskemu jeziku bije Štihova smrtna ura.

Sledi prikaz petih slovenskih osebnosti iz preteklosti. To so: Jurij Dalmatin, Tomaž Hren, Lambert Ehrlich, Joža Lovrenčič in Narte Velikonja. Pri vseh navajajo avtorji nove podatke in iz njih nove sklepe.

V zadnjem razdelku razpravljajo avtorji o slovenski poštenosti, o edinstvi in spravi, o semenih za novo rast, o sedanjih strankah, o krajevni upravi, klasični gimnaziji in o enotnem nastopanju na Koroškem.

Uredništvo sklepa zbornik na ovitku z besedami: "V tem kulturnem zborniku 40 slovenskih mislecev, teologov, pesnikov, pisateljev in znanstvenikov iz matične, zamejske in zdomske domovine osvetljuje križev pot slovenskega naroda in zarisuje njegove stopinje prihodnosti."

Knjiga bi spadala na vsako slovensko mizo.

Martin Jevnikar

Delovanje knjižnice Dušana Černeta v letu 1996

INVENTARIZACIJA

V letu 1996 smo povečali knjižni fond za 913 enot. Knjižni fond se je v glavnem povečal z darovi, nekaj malega je bilo nakupov in zamenjav. Največ nakupov novih knjig je bilo s prispevkom Ministrstva za kulturo Republike Slovenije. Pri zamenjavah pa smo v glavnem sodelovali z Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani in s knjižnico Studia Slovenica prav tako iz Ljubljane.

Kot smo že omenili, je bilo preteklega leta inventariziranih 913 knjig, brošur in periodičnega tiska. Skupno je bilo konec leta 1996 inventariziranih 7813 publikacij. Poleg tega je bilo lani inventariziranih še 65 enot drobnega tiska. Skupno je zdaj inventariziranih 496 enot drobnega tiska.

KATALOGACIJA

V preteklem letu smo največjo skrb posvečali katalogiziranju knjižnega gradiva. V osrednji knjižni katalog je bilo vloženi 945 knjižnih listkov. V katalog slovenskega zdomskega tiska pa je bilo vloženi 138 knjižnih listkov, tako da je bilo konec leta 1996 v osrednjem katalogu 6766 in v katalogu slovenskega zdomskega tiska 1730 kartotečnih listkov. V signaturni katalog je bilo preteklo leto vpisanih 312 zaporednih knjižnih izdaj.

STIKI

V minulem letu smo na novo navezali stike s tržaško semeniško knjižnico, ki ima zelo bogato knjižno gradivo in prejema ogromno zapuščin predvsem umrlih duhovnikov. Tako smo od semeniške knjižnice prejeli publikacijo, ki jo izdaja tržaška škofija "Bollettino della Diocesi di Trieste", ki objavlja prispevke, predvsem pastirska pisma, tudi v slovenščini. Od semeniške knjižnice smo prejeli kompletne letnike od leta 1938 dalje. Zagotovili so nam, da nam bodo priskrbeli tudi letnike, ki so izšli pred letom 1938. Prav tako smo od semeniške knjižnice prejeli nekaj letnikov "Annuario della Diocesi di Trieste". Za vse te darove se moramo zahvaliti upravniku semeniške knjižnice duhovniku gospodu Robertu Gherbazu. Nadalje smo poglobili stike z gospodom Janezom Arnežem, upravnikom knjižnice Studia Slovenica. Prejeli smo

kompletne letnike Ameriške domovine, Ameriškega Slovenca, veliko knjig, ki so izšle v Severni Ameriki in tudi precej slovenskega koroškega tiska. V zameno mu skušamo izpopolniti knjižno gradivo, ki izhaja pri nas v Trstu in Gorici. Za vse darove se gospodu Arnežu najtopleje zahvaljujemo in želimo, da bi tudi v tem letu tako plodno sodelovali kot doslej. Prav tako imamo redne stike z Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani, s katero zamenjujemo knjižno gradivo.

VEZAVA

Tudi v preteklem letu smo se trudili, da smo v knjigovезnico poslali veliko število predvsem periodičnega tiska. Predvsem smo pazili, da smo vezali slovenski zdomski tisk. Tako imamo skoraj kompletно vezano Svobodno Slovenijo, Duhovno življenje, Božjo besedo, Klic Triglava, Misli, Tabor, Vestnik, Meddobje, Slovenski Glas in druge. Tudi v tem letu bomo pospešili vezavo vsega slovenskega periodičnega tiska, ki ga poseduje naša knjižnica.

IZPOSOJA

V letu 1996 smo izposodili rekordno število izdaj. Tako je bilo izposojenih 218 knjig ter 77 kompletnih letnikov periodičnega tiska. Precej periodičnega tiska smo fotokopirali za privatne izposojevalce kakor tudi za knjižnice.

BIBLIOGRAFIJA

Kljub obljubi, da bo Bibliografija slovenskega tiska v Veliki Britaniji izšla v letu 1996, nismo držali besede. Še vedno pričakujemo knjižno gradivo, ki nam mora prispeti iz Velike Britanije. Ko bo gradivo dospelo, bomo izpopolnili rokopis bibliografije in jo tiskali v letošnjem letu.

RAZSTAVE

Dejavnost knjižnice Dušana Černeta v preteklem letu je bila vidna tudi na razstavnem področju. Priredili smo dve razstavi in sicer: Ob Prešernovem prazniku smo priredili v prostorih Slovenske prosvete knjižno razstavo Prešernovih del. Bile so razstavljene Prešernove knjižne izdaje, prevodi Prešernovih del v tuje jezike, dela o Prešernu. Druga razstava je bila v okviru Študijskih dni Dragca 96 in je obsegala slovenski tisk v Veliki Britaniji. Razstavljene so bile knjige, periodični tisk, razmnoženine, letaki, vabila itd.

NOVICE KNJIŽNICE DUŠANA ČERNETA

V letu 1996 smo v reviji Mladika objavili 2 številki Novic knjižnice Dušana Černeta. V 26. številki Novic smo opisali delovanje knjižnice v letu 1995 ter dejavnost založbe Mladika iz Trsta. V 27. številki pa smo nadaljevali s prikazom in popisom rariet, ki jih ima Knjižnica Dušana Černeta v svojih arhivih. Popisali smo ilegalne publikacije, ki so izhajale med obema vojnama na tistem delu Primorske, ki je bila leta 1918 priključena kraljevini Italiji.

NEKAJ NOVIH ZAMEJSKIH KNJIŽNIH IZDAJ

V preteklem letu je pri nas v zamejstvu izšlo lepo število knjižnih izdaj, ki nazorno pričajo o visoki kulturni ravni naših založb. Najplodovitejši založbi sta bili v minulem letu Goriška Mohorjeva družba in Založba Mladika iz Trsta.

Pri tržaški Založbi Mladika so izšle naslednje publikacije:

1. Rebula Alojz: Verujem (posebna priloga Mladika 1996, št. 1).
2. Rebula Alojz: Previsna leta. Dnevnik 1974-1975-1976.
3. Pertot Bruna: Pesmi iz pipe.
4. Lisjak Volpi Bruno: La spettacolo della pesca del tonno attraverso i secoli nel Golfo di Trieste.
5. Slovenstvo v tranziciji. Zbornik Draga 1995.

Poleg knjižnih izdaj založba izdaja mesečno revijo Mladika z mladinsko prilogo Rast.

Goriška Mohorjeva družba je izdala v preteklem letu naslednje knjige:

1. Gorica v slovenski književnosti.
2. Minka, Piki in zmaj Smetojed.
3. Mohorjev koledar za leto 1997.
4. Doktorič David: Primorski duhovniki med starim in novim svetom.
5. Rudolf Saša: XOLOTL - Med resnico in domišljijo.
6. Lipovec Milan: Cesta, reka in ljudje.

V sozaložbi s celjsko in celovško Mohorjevo družbo je izšel zbornik:

Družba sv. Mohorja - Celovška, Celjska in Goriška Mohorjeva družba v slovenskem kulturnem prostoru (1851-1995).

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Če se srečata Miklavž in dedek Mraz...

Miklavž: Pozdravljen, tovariš Mraz.

Dedek Mraz: Smrt fašizmu, Miklavž.

Miklavž: Odkod s tem snegom v kožuho?

Dedek Mraz: V Belo krajino so me povabile neke ženske.

Miklavž: V Belo krajino?

Dedek Mraz: V Vinico, pravzaprav. No, zaradi tistih afežejev ne bi bil šel. Sam veš, kako se človek preklada pri najinih letih. Oba sva stara, stara. A kako naj človek reče ne, če je med tistimi ženskami tudi Štefka Kučanova. Plesala je z mano, da veš!

Miklavž: Glej ga no!

Dedek Mraz: S tabo ne bi, ha ha.

Miklavž: Kaj veš... Če bi bilo na kakšnem sprejemu pri papežu, bi plesal z Miklavžem celo njen mož.

No, kako je kaj s tabo, Mraz?

Dedek Mraz: Ni kaj. Tebi, Miklavž, je lahko, ko Slovenija še zmerom rine v cerkve, od Vipavske do Prekmurja. Ko da so slovenski komunisti s Kardeljem na čelu petdeset let scali v burjo!

Miklavž: Saj so, Mraz. A se sušijo... Polno obesenih hlač...

Dedek Mraz: Ti se lahko norčuješ. A jaz se lahko že vprašam, ali bom drugo leto sploh lahko še obiskal Slovenijo, če pridejo oni pomladniki na vrh. Misliš, da bi mi dali vizo? Žirinovskemu je niso!

Miklavž: Menda nisi na tistem seznamu srbskih oficirjev, ki so se kompromitirali ob osamosvojanju kot Aksentijevi}...

Dedek Mraz: Za časa Kominforma so me Ribičič in njegovi imeli za preoblečenega generala NKVD...

Miklavž: Pa četudi bi ti pomladniki nagajali z vizo, bi se jaz zavzel zate, Mraz. Nič ne maraj! Tvoje konkurence se tako in tako ne bojim.

Dedek Mraz: Saj, imava različno klientelo.

Miklavž: Pa tudi kaj drugega. Prejle si rekel: stara sva oba. A oprosti, če ti rečem, da si ti v primeri z mano smrkavec. Kdaj si se rodil? Po vojni, ko sem bil jaz več kot stoletnik! Povojni sovjetski najdenček si, lahko se ovešaš v še takšno brado...

Dedek Mraz: Moj oče je pradavni ruski mraz.

Miklavž: Tvoj oče je Josif Visarjonovič Stalin. Dovolj te je pogledati: kot izrezan si iz njega. In v Slovenijo te kliče domotožje po Stalinu. Kar povej, s čim si obdaroval svojo klientelo...

Dedek Mraz: Ne boš pričakoval, da jo obdarujem z rožnimi vencami.

Miklavž: Zanimalo bi me, s čim si na primer obdaroval otroke bivših cekajevcev.

Dedek Mraz: Pri nobenem otroku ne zgrešiš, če prideš k njemu s suhimi figami. Kar je tudi v skladu z novo usmeritvijo Združene liste, ki je po volitvah sklenila zategniti mošnjček.

Miklavž: Sicer pa rada obljublja s figo v žepu... Srečno novo leto torej! In dosti stavk! Če pa bodo težave z vizo, kot sem rekel...

pismo

Predragi Čuk,

oprosti mi, če Te nadlegujem, ali odkar sem brala "Zgodbo o Nemcih in Čehih" v Pd 26. januarja, nimam več miru. Morda veš, če še vedno velja nagradno tekmovanje v iskanju potvorjenih dejstev?

Koliko "novosti" je v tej zgodbi! Pripoveduje namreč med drugim tudi o *uničevalnem* taborišču Lidice, zahodno od Prage, ki se je še dan prej klicalo *prehodno* taborišče Theresienstadt, medtem ko so bile Lidice vas, ki so jo Gestapo, SS in SD v povračilo za uboj Heydricha do tal požgali.

Omeni taborišče Auschwitz, kjer naj bi Willy Brandt pokleknil pred spomenikom, medtem ko je svetovno znano, da se je to zgodilo v varšavskem getu.

Govori o desetisočih *izseljenih* sudetskih in gdanskih Nemcih (kot o nekaj sto istrskih beguncih), medtem ko je šlo za 3 oziroma 8 milijonov izgnancev iz Sudetov in iz današnje Poljske. Misliš, da avtor morda ne zna še šteti dlje kot do 10 ali 20 tisoč? Ali pa je morda nalašč vpletel take podatke, da vidi, koliko bralcev jih bo sploh registriralo?

Ti gotovo laže poletiš z Obeliska (kot pa jaz iz Nemčije) na ul. Montecchi, da poizveš, kaj pravzaprav roji po glavi (ne)odgovornemu uredniku.

Hvala za pomoč!

Tvoja Sovica

za smeh in dobro voljo.

“Moj mož mi ni zapustil prav ničesar,” se vdova pritožuje prijateljici.

“Čudno. Kje pa si po njegovi smrti dobila ta krasen prstan s tem prekrasnim kamnom?”

“Veš, zapustil mi je štirideset tisoč dolarjev. Prva polovica je šla za pogreb, druga pa za kamen. In tale je tisti kamen.”

—o—

— Jože, kako lep avtomobil imaš! Si ga zadel na loteriji?

— Ne, jaz sem loterijo organiziral.

“Dva zvonova sta stala pred cerkvijo. Učitelj je deklamiral, župnik je blagoslavljal in pel. Potem so oba obesili.” Tako je o slovesnosti blagoslovitve novih zvonov poročal lokalni radio.

—o—

“Ta reka ima svoje posebnosti. Mirno teče, nenadoma izgine in pride na dan pri neki gostilni zunaj mesta,” razlaga voditelj turistom.

“Prav tako kakor moj mož!” vzklikne mlada izletnica.

—o—

— Bil sem pri vedeževalki.

— Res? Ali je pravilno ugotovila tvoje misli?

— Seveda. Moral sem ji plačati naprej.

—o—

— Kaj pomeni ta vik in krik na ulici?

— Nič posebnega. Neke avto je hotel zaviti v stransko ulico.

— No, zaradi tega pa res ni treba takega hrušča.

— O, seveda! Tam ni namreč nobene stranske ulice.

Rešitev uganke iz prejšnje številke

Nagnjeni zvonik, katerega fotografijo smo objavili na platnici prejšnje številke, je v Črnem kalu ob cesti, ki vodi iz Ljubljane proti Kopru. Med pravnimi odgovori smo izžreballi tri, ki jih bomo nagradili s knjigami naše založbe.

Izžrebani so bili Jože Perčič iz Trsta (že drugič), Matej Gruden iz Nabrežine in Marija Inzko iz Sveč na Koroškem. Čestitamo!

Sodelujte pri tekmovanju za nove tri nagrade in skušajte uganiti, katera cerkva je na platnici prve številke 41. letnika Mladike.

Knjige za Vas... in za Vaše prijatelje

Naročite jih lahko tudi na naši upravi:

Mladika, ulica Donizetti 3, Trst - tel. 040/370846 - fax 040/633307